

Essi Virtanen

ERITYISKASVATUKSESSA KÄYTETTÄVIEN
TUKIMENETELMIEN JA -VÄLINEIDEN KÄYTTÖ PÖYTYÄN
KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA

Sosiaalialan koulutusohjelma

2015

ERITYISKASVATUKSESSA KÄYTETTÄVIEN TUKIMENETELMIEN JA -VÄLINEIDEN KÄYTTÖ PÖYTYÄN KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA

Virtanen, Essi

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Lokakuu, 2015

Ohjaaja: Pamppunen, Seppo ja Kumpulainen, Lenita

Sivumäärä: 41

Liitteitä: 6

Asiasanat: varhaiskasvatus, erityiskasvatus, päiväkodit, integraatio, varhainen tuki

Opinnäytetyöni aiheena oli kartoittaa Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa käytettäviä erityiskasvatuksen tukimenetelmien ja -välineiden käyttöä. Tarkoitukseni oli kartoittaa minkälaisia menetelmiä ja välineitä käytetään, kuinka paljon ja miten niitä käytetään varhaiskasvatuksessa Pöytyällä.

Opinnäytetyön teoriaosa käsittelee suomalaista varhaiskasvatusta ja erityiskasvatuksen roolia siinä. Teoriaosa käsittelee eritoten erityistä tukea varhaiskasvatuksessa ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen erityisyyttä. Teoriaosa käsittelee myös tukiviitotien ja kuvakorttien käyttöä päiväkodeissa.

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvantitatiivinen. Opinnäytetyöhön liittyen jokaiseen Pöytyän kunnalliseen päiväkotiin lähetettiin kyselylomake ja lisäksi suoritettiin havainnointivierailu yhteen Pöytyän kunnallisista päiväkodeista. Kyselylomakkeet lähetettiin päiväkodeihin toukokuussa 2015 ja havainnointivierailu sijoittui elokuulle 2015.

Kartoitus osoitti, että Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa käytettiin yleisellä tasolla hyvin erityiskasvatuksessa sovellettavia tukimenetelmiä ja -välineitä. Kartoituksen avulla kerätty tieto osoittaa, että tukimenetelmien ja -välineiden käyttöä tulisi aktiivisemmin käyttää kaikkien päiväkodin lasten kanssa. Aktiivisella käytöllä pystyttiin Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa varmistamaan erityislapsille heidän tarvitseman tuki ja tukea sellaisia lapsia, joille tuen tarvetta ei ollut vielä todettu.

Kartoituksesta kävi ilmi myös, että päiväkodeissa kaivattiin lisää tukea erilaisten erityiskasvatuksessa sovellettavien tukimenetelmien ja -välineiden käyttöön. Kartoitus osoitti, että Pöytyällä kunnallisissa päiväkodeissa suhtauduttiin avoimesti erilaisten tukimenetelmien ja -välineiden käyttämiseen ja suurin osa päiväkodeista osoitti halua kehittää niiden käyttöä.

SUPPORT TECHNIQUES AND TOOLS FOR SPECIAL EDUCATION; USE IN MUNICIPAL KINDERGARTENS IN PÖYTYÄ

Virtanen, Essi

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

September 2015

Supervisor: Pamppunen Seppo ja Kumpulainen, Lenita

Number of pages: 41

Appendices: 6

Keywords: early childhood education, special education, kindergartens, integration, early support

The purpose of this thesis was to survey support techniques and tools for special education used in municipal kindergartens in Pöytyä. The aim was to survey what kind of techniques and tools are used, how and how much they are using those techniques and tools in early childhood education in Pöytyä.

The theoretical part of thesis discusses Finnish early childhood education and the role of special education in it. Theoretical part discusses especially special support in early childhood education and the uniqueness of children with special needs. The theoretical part also discusses sign supported speech and picture communication symbols.

The thesis was quantitative. Part of thesis was sending questionnaire to each municipal kindergarten at Pöytyä and also to observe one of the kindergarten in Pöytyä. Questionnaires were posted to kindergartens in May 2015 and observation visit was in August 2015.

Survey shows that in municipal kindergartens at Pöytyä special education support techniques and tools were used properly at general level. The information collected with survey shows that support techniques and tools should be used more active with all children in kindergarten. With active use municipal kindergartens were able to ensure that children with special needs did get the support they needed and also to support those children that have not been discovered any special needs.

Survey also shows that kindergartens needed more support for using different kind of special education support techniques and tools. Survey shows that in municipal kindergartens at Pöytyä the kindergartens were open for using different kind of special education support techniques and tools and most kindergartens showed that they want to improve the using of techniques and tools.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	PÄIVÄKODIT OSANA VARHAISKASVATUSPALVELUJA.....	7
2.1	Varhaiskasvatus Suomessa	7
2.2	Päivähoito osana varhaiskasvatuspalveluja	8
3	ERITYISKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA	10
3.1	Inkluusio varhaiskasvatuksessa	10
3.2	Erityisvarhaiskasvatus varhaiskasvatuksessa.....	12
3.2.1	Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa Pöytyän kunnassa	15
3.3	Tuen tarpeessa olevan lapsen erityisyys	16
3.4	Tuen tarpeessa olevan lapsen toimimisen helpottamiseksi sovellettavat menetelmät ja apuvälineet	19
3.5	Tukiviittomat ja kuvat arjen, kommunikaation ja vuorovaikutuksen tukena.....	20
4	KARTOITUKSEN LÄHTÄKOHDAT JA TOTEUTTAMINEN	22
4.1	Kartoituksen lähtökohdat	22
4.2	Kartoituksen tarkoitus	23
4.3	Kartoituksen tavoitteet	24
4.4	Kartoituksen toteuttaminen	25
4.5	Havainnointivierailu Kyrön Päiväkotiin	26
5	TULOKSET	27
5.1	Kartoituksen tulosten käsittely.....	27
5.2	Kyselylomakkeiden tulokset.....	27
5.2.1	Kuvakorttien käyttö Pöytyällä	27
5.2.2	Tukiviittomien käyttö Pöytyällä	29
5.2.3	Muita menetelmiä, joita Pöytyällä käytetään	30
5.3	Havainnointivierailun tulokset.....	31
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	36
	LÄHTEET	40
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käytön kartoittaminen Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa. Kartoitan siis sitä mitä, kuinka paljon ja miten erityiskasvatuksessa sovellettavia menetelmiä Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa on otettu käyttöön henkilökunnan toimesta päivittäisen työn edistämiseksi ja kehittämiseksi. Kartoituksessa oman kiinnostukseni lähtökohtana on tutkia sitä, kuinka erityiskasvatuksessa sovellettavia menetelmiä käytetään lapsiryhmässä, ovatko ne suunnattu vain erityisen tuen tarpeessa olevaan lapseen vai ovatko ne osa koko päiväkotiryhmän arkea. Lisäksi opinnäytetyön tulee sijoittua lapsiin, jotka ovat alle 9-vuotiaita, jotta voin saada valmistuttuani sosionomin tutkinnon lisäksi lastentarhaopettajan pätevyyden.

Tarve opinnäytetyöni kaltaiselle kartoitukselle lähti Pöytyän kunnan varhaiskasvatuksen erityisopettajalta Pirjo-Riitta Tilkaselta, joka on toivonut Pöytyän kunnallisilta päiväkodeilta, että menetelmiä sovellettaisiin näiden päiväkotien päivittäisessä työssä kaikkien lasten kanssa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kartoittaa infoa siitä, miten tämä toive on otettu vastaan ja toteutettu Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa. Tarve tämän kaltaiselle kartoitukselle on todettu Pöytyän kunnassa, kun erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä on kasvanut viime vuosina ja heidän kanssaan työskentelyssä käytetyt menetelmät ovat havaittu hyödyllisiksi koko päiväkodin päivittäisessä työskentelyssä. Kohderyhmäni ulkopuolelle jäävät Pöytyän kunnan alueella toimivat yksityiset päiväkodit, vaikkakin Pöytyän kunnassa on käytössä palvelusetelit ja he ovat hyväksyneet Pöytyän kunnan alueella toimivat yksityiset päiväkodit palveluntuottajina.

Opinnäytetyöni muodostuu teoriaosioista, kartoituksesta ja omasta aiheeseen liittyvästä loppupohdinnasta. Teoriaosassa perehdyn varhaiskasvatukseen ja erityisesti erityisvarhaiskasvatukseen ja päiväkotiin varhaiskasvatuspalveluna. Teoriaosiossa pyrin myös kertomaan tukiviittomista ja kuvakorttien käytöstä, jotka ovat tärkeitä asioita tuntea, jotta lukija voi tutustua itse kartoituksen sisältöön ja ymmärtää kartoituksen lähtökohdat ja tavoitteet. Teoriaosassa käsitelen varhaiskasvatusta erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen näkökulmasta. Erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella tarkoitan

työssäni lasta, jolla saattaa olla kielellisiä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia tai sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia. Haluan jo opinnäytetyöni alussa kuitenkin korostaa sitä, että työssäni ei ole tarkoituksena syventyä erityisen tuen tarpeessa oleviin lapsiin ja heidän haasteisiinsa päiväkodissa, vaan tarkoituksenani on perehtyä heidän kanssaan käytettäviin menetelmiin ja apuvälineisiin. Lisäksi teoriaosassa esittelen Pöytyän kunnassa käytössä olevan Pöytyän varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen prosessikuvauksen.

Toisessa osassa pyrin kertomaan laaja-alaisesti työni kartoitusosioista ja sen avulla kerättyistä tiedoista. Pyrin avaamaan työn toisessa osiossa kartoituksen vaiheita, tavoitteiden asettamisesta kartoituksen avulla kerättyjen tietojen käsittelyyn asti, tiedon keräämistä ja keräämääni tietoa mahdollisimman laajasti. Toisessa osassa puran kyselylomakkeilla keräämäni tiedon ja kuvaan tekemäni havainnot vierailustani yhteen Pöytyän kunnan kunnalliseen päiväkotiin.

Työni viimeinen osa muodostuu omasta työni teoria- ja kartoitusosaan liittyvästä pohdinnasta. Viimeisessä osassa pyrin pohtimaan sainko opinnäytetyöni avulla vastauksia tutkimuskysymyksiin ja vastasiko työni sitä mitä työelämänyhteistyötahoni Pöytyän kunta minulta tilasi eli pohdin siis työni kokonaisvaltaista onnistumista. Avoimeksi opinnäytetyöni jälkeen jää se, miten Pöytyän kunnassa kartoituksesta saadut tulokset hyödynnetään varhaiskasvatuspalveluiden kehittämiseksi.

Vielä johdanto-osan lopuksi, haluaisin kiittää Pöytyän kunnassa työskenteleviä varhaiskasvattajia, erityisvarhaiskasvattajaa ja varhaiskasvatuspäällikköä saamastani tuesta ja avoimesta suhtautumisesta opinnäytetyöhöni. Kiitos.

2 PÄIVÄKODIT OSANA VARHAISKASVATUSPALVELUJA

2.1 Varhaiskasvatus Suomessa

Opinnäytetyöni kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta on olennaista tietää mistä suomalainen varhaiskasvatus koostuu, mitä varhaiskasvatuspalveluilla tarkoitetaan Suomessa ja minkälainen osa päiväkodeissa tehtävällä päivähoidolla on varhaiskasvatuspalveluissa. Opinnäytetyössäni keskityn kunnan järjestämään kunnallisissa päiväkodeissa toteutettavaan päivähoitoon, koska teettämäni kartoitus on teetetty vain Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa. Suomessa varhaiskasvatus muodostuu kunnissa tarjottavista erilaisista varhaiskasvatuspalveluista. Suomessa varhaiskasvatuspalvelut muodostuvat kunnan tai yksityisen järjestämästä päivähoidosta ja esiopetuksesta sekä muusta toiminnasta kuten avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta, avointa varhaiskasvatustoimintaa ovat esimerkiksi seurakuntien järjestämät päiväkerhot (THL:n www-sivut 2015). Suomessa varhaiskasvatuksen tarjonta on siis melko monimuotoinen koisuus ja varhaiskasvatusta järjestävät useat erilaiset toimijat.

Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Suomalaisen varhaiskasvatuksen juuret ovat Fröbeliläisessä lastentarhatradiossa ja –pedagogiikassa. Ajan kuluessa varhaiskasvatus on muokkaantunut luovista leikki- tuokioista ja lapsia havainnoivasta toiminnasta aikuisjohtoisemmaksi ja koulumaisemmaksi toiminnaksi. Muutoksia suomalaiseen varhaiskasvatukseen ovat tuoneet esimerkiksi 1970-luvulla tullut päivähoitolaki ja sitä seurannut behavioristisen didaktiikan värittämä ajanjakso. 1990-luvulta lähtien varhaiskasvatukseen on lähdetty tietoisesti hakemaan muutosta ja sen myötä varhaiskasvatuksessa pedagoginen ote on vähitellen vahvistunut ja lapsi-aikuisen- valtasuhde on ollut muutoksessa. (Turja 2012, 43.) Voidaan siis todeta, että varhaiskasvatus on ollut ja todennäköisesti tulee olemaan alati muutoksessa samanaikaisesti, kun yhteiskunta ja käsitys varhaiskasvatuksesta muuttuvat.

Varhaiskasvatustalaki ja varhaiskasvatussuunnitelma luovat nykypäivän varhaiskasvatukselle lähtökohdat, joiden perusteella varhaiskasvatusta järjestetään Suomessa. Nykypäivän varhaiskasvatuksessa lapsi halutaan nähdä aktiivisena ja aloitteellisena toimijana ja kasvatustal halutaan luoda lapsilähtöisemmäksi. Näkemys siitä, että lapsi on aktiivinen ja aloitteellinen toimija omassa yhteisössään, on korostunut viime vuosikymmeninä. Lapsen osallisuuden korostuessa varhaiskasvatuksessa on alettu korostamaan yhteisöllisyyttä ja ryhmän jäsenyyttä lapsen yksilöllisyyden korostamisen ohessa. (Turja 2012, 43–46.) Varhaiskasvatuksen parissa työskentelevät ammattilaiset ovatkin tietynlaisessa ristitulella vallallaan olevien muutosten vuoksi. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tulisi yhtäaikaaisesti huomioida lapsen yksilölliset tarpeet ja tukea yksilöllistä kasvua ja kehitystä ja silti samalla korostaa yhteisöllisyyttä ja lapsen osaa ryhmän jäsenenä.

Päivähoitoa voivat saada lapset, jotka eivät ole oppivelvollisuusikäisiä, sekä sitä vanhemmat lapset silloin kun erityisolosuhteet sitä vaativat (Turja 2012, 43). Varhaiskasvatustal käsittää siis osan lapsen kasvusta perusopetukseen asti, mikäli lapsen vanhemmat käyttävät erilaisia varhaiskasvatustal palveluita. Vuonna 2015 esiopetustal muuttui velvoittavaksi, tämän myötä suuri osa suomalaisista lapsista tulee olemaan edes pienen osan elämästään varhaiskasvatuksen piirissä eli varhaiskasvatustal koskettaa suurinta osaa suomalaisista lapsista (OKM:n www-sivut, 2015.) On siis tärkeää, että varhaiskasvatustal kehitetään, jotta varhaiskasvatustal palvelut vastaisivat lapsen yksilöllisiä tarpeita, koska Suomessa varhaiskasvatustal koskettaa tulevaisuudessa lähtökohtaisesti jokaista suomalaista lasta. Tämä tarkoittaa myös sitä, että lapsien määrä varhaiskasvatustaluksessa on suuri ja kunnat joutuvat paineen alle järjestäessään varhaiskasvatustal palveluita, eritoten yrittäessään järjestää laadukasta ja kaikkien lasten yksilölliset tarpeet huomioivaa varhaiskasvatustal.

2.2 Päivähoito osana varhaiskasvatustal palveluja

Varhaiskasvatustal palveluiden ymmärtäminen ja kokonaisuuden hahmottaminen on olennaista, jotta voisi ymmärtää päiväkotien roolin ja siellä tapahtuvan toiminnan tärkeyden osana lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Varhaiskasvatustal palveluilla tarkoitetaan kunnan järjestämää palvelukokonaisuutta, joka muodostuu kunnallisesta

ja yksityisestä päivähoidosta ja esiopetuksesta, sekä muusta toiminnasta kuten avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta. Päivähoito on yksi osa varhaiskasvatuspalveluita, se on yhteiskunnan tarjoamaa varhaiskasvatuspalvelua, jota toteutetaan pääosin päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuspalveluna päivähoito on palvelu, jossa yhdistyvät lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja vanhempien oikeus saada lapselleen hoitopaikka, tällä tarkoitetaan subjektiivista päivähoito-oikeutta. (THL:n www-sivut, 2015.) Subjektiivinen päivähoito-oikeus on määritelty laissa ja sen myötä päivähoito on muuttunut perheen sosiaalipalvelusta kaikille lapsille tarkoitetuksi varhaiskasvatukseksi (Alijoki 1998, 27). Viime vuosina on puhuttu taloudellisen tilanteen vuoksi paljon siitä pitäisikö subjektiivista päivähoito-oikeutta rajata. On jokseenkin uhkarohkeaa alkaa säästää rahaa lasten varhaiskasvatuksen kustannuksella. Yhteiskunnallisesti pitäisi tunnustaa ja tiedostaa varhaiskasvatuksen rooli lapsen oppimisen pohjan luojana ja suomalaisen koulujärjestelmän laadun takaajana.

Suomessa vastuu päivähoiton järjestämisestä on kunnilla ja sen järjestämisestä on säädetty lainsäädännössä. Suomessa varhaiskasvatusta säätelee laaja lainsäädäntö, jonka tehtävänä on taata kaikille perheille ja lapsille samanarvoisia varhaiskasvatuspalveluita. Varhaiskasvatuksen järjestämisestä on säädetty laissa lasten päivähoidosta (36/1973) ja asetuksessa lasten päivähoidosta (239/1973). Lisäksi keskeisiä lainsäädäntöjä ovat perusopetuslaki (628/1998), perusopetusasetus (852/1998), asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998), laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005), valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (608/2005), laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002), sosiaalihuoltolaki (1301/2014) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Varhaiskasvatuksen kehittämisessä käytetään varhaiskasvatussuunnitelmaa, jonka tehtävänä on toimia varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen välineenä (THL:n www-sivut, 2015).

Varhaiskasvatuspalveluna päivähoito voidaan järjestää kunnassa joko kunnallisesti tai yksityiseltä taholta ostopalveluna. Suomessa kunnilla on oikeus päättää itse mikä monijäseninen toimielin kunnissa huolehtii päivähoidosta laissa (36/1973) kunnalle säädettyistä tehtävistä. Valtakunnallinen ohjaus taaskin kuuluu opetus- ja kulttuuriminis-

teriölle. (THL:n www-sivut, 2015.) Päivähoitoratkaisuja tehdessä kuntien tulee tarkastella koko kunnan tilannetta, kuntien tulee huomioida esimerkiksi lapsiperheiden muuttoliike kunnassa, kunnan työllisyystilanne ja kunnan kehittämissuunnitelmat. Kunta-koosta riippumatta jokaisen kunnan tulee muodostaa palveluiden kokonaisuus lasten ja perheiden tarpeiden mukaan ja palveluiden tulee olla kaikkien niihin oikeutettujen saatavilla. (Pihlaja 2004, 118.)

Päivähoitoa voidaan järjestää erilaisissa päivähoitoyksiköissä. Päivähoitoyksikkö voi olla päiväkotiryhmä, ryhmäpäiväkotiryhmä tai perhepäiväkotiryhmä. Päiväkotiryhmä erottuu edellä mainituista kahdesta muusta päivähoitoyksiköstä siten, että päiväkotiryhmää koskee erilaiset normit kuin kahta muuta mainittua. Erilaiset normit näkyvät päiväkodeissa esimerkiksi tilojen ja henkilöstön koulutuksen, sekä lasten ja aikuisten välisten suhdelukojen kohdalla. Omanlaista päiväkodeille on myös yksiköiden kasvatuskulttuuri. Päiväkodeissa henkilöstön on määriteltävä pedagoginen perustehtävä ja arvot, joihin sitoutua. (Pihlaja 2004, 120.) Eroja päiväkotiryhmien välillä muodostaa siis erilaiset kasvatuserätykset, jotka muodostuvat henkilökunnan omista pedagogisista arvoista ja käsityksistä. Suomessa on myös monia erilaisia yksityisiä päiväkotiryhmiä, joiden toiminta keskittyy johonkin yhteen piirteeseen, ajatukseen tai teemaan. Esimerkiksi tälläkin hetkellä Suomessa toimii monia erilaisia tiettyä asiaa tai ajatusta painottavaa päiväkotiryhmiä, on esimerkiksi liikuntapainotteisia päiväkotiryhmiä ja Steiner-päiväkotiryhmiä. Laajan varhaiskasvatustarjonnan vuoksi onkin olennaista palveluiden yhdenvertaisuuden takaamiseksi, että kaikkia varhaiskasvatustarjontaa tarjoavien yksiköiden toimintaa säätelevät samat lähtökohdat.

3 ERITYISKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

3.1 Inklusio varhaiskasvatuksessa

Suomessa varhaiskasvatuksessa pyritään inklusioon eli siihen, että tukea tarvitseva lapsi sijoitetaan niin sanottuun normaaliin päiväkotiryhmään ja on osa sitä. Inklusiossa lasta ei siis eroteta tuen tarpeen vuoksi niin sanotusta normaalista ryhmästä tukea

tarvitsevien lasten ryhmään edes osaksi aikaa eli lapsi on kokonaan niin sanotun normaaliryhmän jäsen. Inklusio toteutuu tällä hetkellä Suomessa vielä puutteellisesti, mutta se on päämäärä johon varhaiskasvatuksen kehittämisessä pyritään. Inklusiivisuus näkyy päivähoitossa muun muassa päivähoiton rakenteessa ja yhtenäisissä palveluissa. Eriarvoiseen asemaan lapset päivähoitossa asettaa esimerkiksi se millainen lapsen tuen tarve on, asuinpaikkakunta ja päivähoitopaikka. Inklusion toteutumisen esteenä on muun muassa inklusiivisuutta edistävän ammatillisen osaamisen puuttuminen, kunnan resurssit, sekä lapsen ja vanhempien osallisuus. (Alijoki ja Pihlava 2012, 265.)

Inklusion voidaan nähdä muodostuvan seuraavista tekijöistä: kaikille yhteiset palvelut, kaikille yhtäläinen pääsy palveluihin, ymmärrys erityisen tuen tarpeesta, resurssit kunnallisella ja lapsiryhmän tasolla, asenteet ja suvaitsevaisuus, erityiskasvatusta tukeva johtaminen, ammatilliset taidot ja tiedot, yhtenäinen opetussuunnitelmaa, sekä osallisuus lasten ja vanhempien osalta (Pihlaja 2009). Inklusion toteutumisen ehtoina taaskin voidaan nähdä Turusen tutkielman mukaan seuraavia ehtoja: lasten tasavertaisuus, lasten yksilöllinen huomioiminen, toimiva yhteistyö eri tahojen kanssa, myönteinen ja avoin ajattelu ja asenne, inklusion tukeminen, erilaiset tukitoimet ja menetelmät, resurssit, pienemmät ryhmä- ja luokkakoot, sekä erityislastentarhanopettajien ja erityisopettajien asema. (Turunen 2014, 23.) Se, että erilaiset tukitoimet ja menetelmät voidaan nähdä yhtenä inklusion toteutumisen ehtona, on myös syy sille miksi työssäni kerron inklusiosta. Lisäksi niin kuin jo edellä mainitsin, inklusio on asia, johon suomalaisessa varhaiskasvatuksessa tällä hetkellä pyritään. Se on myös asia, joka on tällä hetkellä pinnalla, kun puhutaan suomalaisen varhaiskasvatuksen kehittämisestä.

Inklusion toteutumisen kannalta on olennaista keskittyä toiminnalliseen osallistumiseen ja lapsilähtöiseen suunnitteluun. Toiminnallinen osallistuminen voidaan liittää inklusiivisuuden peruseriaatteeseen eli toiminnan ja osallistumisen mahdollistamiseen lapsen luonnollisessa toimintaympäristössä. Toiminnallisen osallistumisen toteutuessa voidaan edistää inklusion toteutumista. Tämä mahdollistuu, kun toiminnallisessa osallistumisessa pyritään kasvatukseen, opetuksen ja kuntoutuksen yhteistyössä lääkinnällisen kuntoutuksen rinnalla kasvatukselliseen kuntoutukseen. (From ja Koppinen 2012. 101.)

Monissa aihetta käsittelevissä teoksista löytyy pohdintaa siitä, onko inklusio mahdollinen tai edes niin välttämätön mitä sen puolestapuhujat kertovat. Lisäksi inklusion ymmärtämistä hankaloittaa sen käsitteellinen sekavuus ja tutkimuksen puute. Teoksessa Erityiskasvatuksen perusteet Vehmas kuvailee yleistä inklusiota epätarkoituksenmukaiseksi ja vahingolliseksi strategiaksi (Vehmas 2015, 87-117). Inklusio on omalla tavallaan ihanteellinen tila, jossa jokainen lapsi voisi toimia samassa ryhmässä, huolimatta siitä minkälainen hänen tuen tarpeensa on. Voiko ympäristö, joka on normitettu kaikille lapsille tuen tarpeesta riippumatta todella olla sellainen paikka, jossa jokainen lapsi pystyy kokemaan oppimisen, kasvun ja kehityksen kokemuksia, vai olisi sellainen ympäristö vain eri tukimenetelmien ja -välineiden sekamelska, jossa lapsen yksilöllisyys jää huomioimatta. Olennaista olisi löytää inklusiosta kultainen keskitie, jossa lapsi saisi tarvitsemaansa tukea normaalissa ryhmässä ja jossa lapsi kohdattaisiin silti yksilönä. Täydellisen inklusion mahdottomuutena voi olla ristiriita yhtäaikaista täydellisestä tasavertaisuudesta ja täysin yksilön tuen tarpeeseen vastaamisesta.

3.2 Erityisvarhaiskasvatus varhaiskasvatuksessa

Puhuttaessa erityisvarhaiskasvatuksesta halutaan korostaa lapsen osallisuuden ja ympäristön merkitystä kehityksen ja oppimisen tukena. Erityiskasvatus lähtee lapsen tuen tarpeesta, joka lapsella on todettu. Lapsen tuen tarve tulee olla kirjattuna varhaiskasvatuksen suunnitelmaan ja esiopetuksessa tulee tehdä lapsikohtainen opetussuunnitelma tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS (Pihlaja 2004, 172). HOJKS:n laatimisesta oppilaalle on määrätty perusopetuslaissa ja se tulee tehdä kaikille erityisopetukseen otetuille tai siirretyille lapsille. HOJKS:n tehtävänä on toimia oppimisen, oppimaan ohjaamisen ja tukipalveluiden kokonaissuunnitelmana oppilaalle, mutta samalla sen tehtävänä on toimia myös oppimisvaikeuksien ehkäisemisessä ja oppimisen parantamisessa. (Ikonen 2000, 100.)

Erityisvarhaiskasvatus sisältää lähtökohdiltaan varhaiskasvatuksen mahdollisuudet, koska erityisvarhaiskasvatus ja varhaiskasvatus ovat toiminnallisesti ja käsitteellisesti

hyvin lähellä toisiaan. Varhaiskasvatuksessa tuen muotoja on haluttu jakaa ja puhutaankin tehostetusta tuesta ja erityisestä tuesta. Eroa näillä kahdella on siinä, että tehostetusta tuesta puhuttaessa tarkoitetaan tukea, jossa lapsi saa säännöllisesti tukea tai samanaikaisesti lapsen kanssa käytetään useita tukimuotoja. Erityisen tuen tarpeessa olevalla lapsella taaskin tarkoitetaan lasta jonka kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytykset ovat heikentyneet vamman, sairauden tai toimintavajavuuden tai kasvuympäristöön liittyvien riskitekijöiden vuoksi. (Alijoki & Pihlava 2012, 264.) Vaativaa erityistä tukea oppimiseensa tarvitsevat lapset, joilla on esimerkiksi psyykkisiä pulmia, moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta tai autismikirjon diagnoosi. On siis ajateltava laajemmin kuin kehitysvammaisuutta, kun puhutaan tuen tarpeessa olevasta lapsesta. Tuen tarve on nykypäivänä moninaisempaa. Kehitysviivästymän tai oppimisvaikeuden takana voi yhtäläillä olla kehitysvamma, kuin jokin lapsen kehityksen aiheuttanut viivästymä. Moninaisuuden vuoksi tuen tarpeen arvioiminen tai havainnointi ei ole enää kovinkaan yksiselitteistä ja tulisikin löytää keino, jolla vastata myös niiden lasten tuen tarpeeseen, jotka jäävät arvioiden ja havaintojen ulkopuolelle.

Varhaiskasvatuksessa peruspedagogiikka on lähtökohta kaikkien lasten kehityksessä ja oppimisessa. Erityispedagogiikassa on perinteisesti keskitytty yksilöön ja hänen vammaansa, vaikeuksiin tai puutteisiinsa. Mikäli peruspedagogiikan tarjoaminen on järjestetty kaikkien lasten yksilölliset tarpeet huomioon ottaen voi lapsen erityisen tuen tarve jäädä huomaamatta. Tämä on mahdollista, jos yksittäisessä päiväkodissa oppimisympäristö ja menetelmät ovat riittävän laadukkaita ja kaikkien lasten yksilölliset tarpeet huomioivaa. Tällöin yksittäisen lapsen tuen tarve voi jäädä huomioimatta, koska ympäristö vastaa automaattisesti yksittäisen erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tarpeisiin. (Alijoki ja Pihlava 2012, 260–263.)

Varhaiskasvatuslaista lähtien suomalaisessa varhaiskasvatuksessa pyritään ottamaan erityisvarhaiskasvatus huomioon osana varhaiskasvatusta ja näin ollen huomioida jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet. Aihetta käsitellessä näen itse olennaiseksi pohtia sitä, kuinka tarkasti yksittäisen lapsen erityisen tuen tarpeen selvittämiseen tulee käyttää resursseja, kun on mahdollista luoda sellainen oppimis- ja kasvuympäristö lapsille, jossa lapsen tuen tarpeeseen vastataan automaattisesti ilman tarpeen havaitsemista. Ei toki ole olennaista jättää tuen tarpeen toteamista tekemättä, mutta olennaista olisi kes-

kittyä enemmän tuen tarpeen täyttämiseen kuin sen määrittelyyn ja tutkimiseen. Teoksessa Erilainen lapsi päivähoitossa Sirpa Taskinen toteaa, että ”Tärkeämpää kuin tarkka diagnoosi, on nähdä ihminen ongelmien takana”. Taskisen toteamus kiteyttää ajatuksen johon itsekin samaistun. Edellä mainitsemani kysymyksen pohtiminen on toiminut omana perustanani ja motivaationani tämän opinnäytetyön kirjoittamiselle. Pedagogiikan lähtökohtana tulisi olla se, että lapsi, joka on erityisen tuen tarpeessa, on ensisijaisesti kehittyvä ja oppiva lapsi (Alijoki & Pihlava 2012, 262).

Olisi myös olennaista keskittyä sellaisen peruspedagogiikan tarjoamiseen, jossa erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tuki tulisi automaattisemmin, koska erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ei ole aina niin yksiselitteistä. Kasvatuksessa helposti taivutaan normatiivisuuteen ja siitä johtuen myös lapsia pyritään normittamaan (Pihlaja 2004, 224). Nämä kaksi ajatusta ovat jokseenkin ristiriidassa keskenään, samaan aikaan lapsia ei tulisi normittaa, mutta pedagogiikasta tulisi tehdä sellaista ettei yksilölliset erityisen tuen tarpeet nousisi niin helpolla. Lapsen oman toiminnallisen osallistumisen, ydinvuorovaikutuksen ja toiminnan viriämiseksi perusedellytys on lapsen kokemus omasta olemassaolosta ja kuulumisesta tasavertaisena jäsenenä ryhmään (From & Koppinen 2012, 19). Ajatuksena ei siis ole sellainen varhaiskasvatusympäristö, jossa peruspedagogiikka normittaa lapset, vaan peruspedagogiikka, joka helpottaa lapsen omaa toiminnallista osallistumista ja ydinvuorovaikutuksen ja toiminnan viriämistä.

Suomessa erityisen tuen tarpeeseen on pyritty vastaamaan kolmiportaisen tuen avulla, jota käytetään tällä hetkellä pääosin esi- ja perusopetuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämässä selvityksessä kolmiportaisen tuen toimeenpanosta on kehitysehdotukseksi kirjattu, että: ”Osana lapsen kasvua ja oppimista vahvistetaan kolmiportaisen tuen jatkumoa varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheissa. Kolmiportaisen tuen jatkumoissa on olennaista vahvistaa varhaisen tuen korostamista ja nivelvaiheiden suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta ja toimivuutta eri palvelujen välillä.” (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu, 2014). Kolmiportaisen tuen mallia hyödyntämällä ja tarjoamalla päiväkodissa yleistä tukea osana koko päiväkotiryhmän toimintaa, pystytään antamaan varhaista tukea sitä tarvitsevalle lapselle. On mahdollista, että varhaisen tuen ansiosta lapsi ei tule jatkossa tarvitsemaan tehostettua tai erityistä tukea.

3.2.1 Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa Pöytyän kunnassa

Vuonna 2013 Pöytyän kunnan asukasluku oli noin 8500 ja kunnan asukasluvusta noin 755 oli alle kouluikäisiä lapsia. Vaikkakaan alle kouluikäisten lasten määrä ei ole kovin suuri valtakunnallisella tasolla niin Pöytyällä palveluiden järjestämiseen luo haasteensa kunnan laaja pinta-ala ja kyläkeskittymät. Pinta-alan hahmottamisen vuoksi vertaan nyt Pöytyän ja Porin maa pinta-aloja. Vuonna 2013 Pöytyän maa pinta-ala oli 750,05 km² ja Porin, joka on asukasluvultaan paljon suurempi kaupunki, maapinta-ala oli 2013 834,29 km² (Maanmittauslaitos 2013). Päiväkoteja on siis useita eri puolilla Pöytyää ja niiden välimatkat toisiinsa ovat pitkiä. Usean päiväkodin ylläpitäminen ja toiminnan laadun takaaminen luovat haasteita Pöytyän kunnan varhaiskasvatuspalveluista vastaavalle toimielimelle. Näihin haasteisiin vastaamaan Pöytyällä on tehty paljon töitä, on laadittu esimerkiksi vuonna 2013 Pöytyän varhaiskasvatuksen erityisopetussuunnitelma ja Pöytyän varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen prosessikuvaus, jonka esittelen seuraavaksi.

Pöytyän kunnassa on käytössä varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen malli ja Pöytyän kunnassa on laadittu varhaiskasvatuksen järjestämisen avuksi ja toimintamalliksi Pöytyän varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen prosessikuvaus (Liite 1). Prosessikuvauksessa tuen muodot jaetaan yleiseen tukeen, tehostettuun tukeen ja erityiseen tukeen. Yleinen ja tehostettu tuki ovat sisällytetty päiväkotiryhmän toimintaan arjessa, kun taas erityinen tuki on osa päiväkotiryhmän kuntouttavaa toimintaa arjessa. Seuraavaksi esittelen prosessikuvauksen sisällön pääpiirteisesti, kokonainen prosessikuvaus kaavio löytyy opinnäytetyöni liitetiedostona (Liite 1).

Yleinen tuki kuuluu jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle ja heille laaditaan prosessikuvauksen mukaisesti Vasu/yleisen tuen oppimissuunnitelma ja vanhempien kanssa käydään varhaiskasvatuksen keskustelut. Tehostetun tuen tarpeen vaatiessa Pöytyällä tarjotaan säännöllistä ja jatkuvaa tukea, säännölliset ohr:t (oppilashuoltoryhmä), varhaiskasvatuksen erityisopetuksen rooli korostuu, koulun erityisopetuksen tuki esiopetuksessa, yleisen tuen menetelmät vahvistuvat, yhteistyötahojen rooli korostuu ja lapsi pääsee pienryhmätoimintaan oman tuen tarpeensa mukaan. Päiväkodin arjessa tuki ilmenee monin eri tavoin, esimerkiksi erilaisten apuvälineiden

hyödyntämisessä, leikkitaulun käytössä, leikkiryhmissä, kuvien monipuolisessa hyödyntämisessä arjen toimintojen tukena ja tuentarpeen mukaisessa pienryhmätoiminnassa.

Erityinen tuki sijoittuu Pöytyän kunnan varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen prosessikuvauksessa päiväkotiryhmän kuntouttavaan toimintaan arjessa. Erityinen tuki sisältää Pöytyällä HOJKS/erityisen tuen opetussuunnitelman, yleisen ja tehostetun tuen menetelmät säännöllisesti ja jatkuvasti, avustajan roolin korostumisen, apuvälineiden käytön, varhaiskasvatuksen ja koulun erityisopettajan yksilö ja pienryhmäohjauksen, säännölliset ohrit (oppilashuoltoryhmä) ja erityisessä tuessa eri yhteistyötahojen roolia korostetaan. Kolmiportaisen tuen prosessikuvauksessa yhteistyötahoilla tarkoitetaan puheterapian, toimintaterapian, fysioterapian, perheneuvolan, lastenneuvolan psykologin ja puheterapeutin, terveydenhoitajan ja lastensuojelun toimijoita.

Pöytyän varhaiskasvatuksen kolmiportaisen tuen prosessikuvaus on hyödyllinen Pöytyän kunnan kaltaisessa kunnassa, jossa varhaiskasvatusta toteutetaan useammassa eri päiväkodissa eli toimijoita varhaiskasvatuksen kentällä on paljon. Prosessikuvaus luo yhtenäisen ja konkreettisen toimintamallin, jonka avulla varhaiskasvattajien Pöytyän kunnassa on helppo toimia yhtenäisesti ja tehokkaasti. Prosessikuvauksen avulla, jokaiselle lapselle pystytään tarjoamaan lapsen tarvitsemaa tukea ja voidaan helposti varmistaa, että jokainen lapsi saa tuen tarpeensa vaativia tukitoimia. Lisäksi prosessikuvaus selkeyttää varhaiskasvatushenkilöstölle sitä minkälaisen eri yhteistyötahojen piirissä tuen tarpeessa oleva lapsi on. Kolmiportaisen tuen prosessikuvaus toimii myös oivallisena välineenä, kun Pöytyän kunnan kunnallisissa päiväkodeissa perehdytetään uusia työntekijöitä. Selkeä prosessikuvaus on siis hyödyksi niin lapsille, vanhemmille kuin päiväkotien henkilöstöillekin.

3.3 Tuen tarpeessa olevan lapsen erityisyys

Päiväkoti ryhmä muodostuu erilaisista lapsista, jokainen lapsi on erilainen yksilö ja jokainen tulee huomioida ainutlaatuisena kasvavana ja kehittyvänä ihmisen alkuna. Tuen tarpeessa olevan lapsen kohdalla on kyse samasta, mutta hänen kanssaan työs-

kennellessä saattaa joutua huomioimaan eri asioita enemmän kuin niin sanotun normaali lapsen kanssa. On muistettava, että jokainen lapsi on ensisijaisesti aina lapsi, siitä huolimatta kuinka paljon hän tukea kasvussaan ja oppimisessaan tarvitsee. Eri-tyislapsella voi olla sosiaalis-emotionaalisia häiriöitä, aistihäiriöitä, tuki- tai liikunta-elinvamma, aistivamma, kehitysvamma tai kehityksen viivästymä, puhe- tai äänihäiriö tai jokin pitkäaikaissairaus (Kauppinen 1991, 25). Siitä huolimatta erityislapsi on lapsi muiden lasten joukossa. On haastavaa määrittää tuen tarpeessa olevaa lasta käsitteen moninaisuuden vuoksi. On kuitenkin peruspiirteitä, jotka sopivat useimpiin tapauksiin, joissa lapsi tarvitsee tukea ja yksi näistä piirteistä on termi erityislapsi. Tulisi pohtia sitä, että tarvitsemmeko sellaista käsitettä kuin erityislapsi, koska jokainen lapsi tarvitsee kasvussaan ja kehityksessään aikuisen tukea, toinen lapsi vain saattaa tarvita sitä enemmän kuin toinen.

Tuen tarpeessa olevalle lapselle on tärkeää kehityksen kannalta päästä päiväkotiryhmään tai muuhun vastaavaan ryhmään, joka muodostaa lapselle vertaisryhmän. Vertaisryhmässä erityislapsi saa mahdollisuuden sosiaalistua aktiivisena toimijana, vertaisryhmäkontaktien ja aikuisten tavoitteellisen ohjauksen avustuksella. Vertaisryhmässä toimiminen on olennaista myös erityislapsen oppimisen kannalta. Erityisvarhaiskasvatuksessa on oleellista, että lapsi oppisi yhä itsenäisemmin ja positiivisemmin olemaan vuorovaikutuksessa oman ympäristönsä kanssa. (Viitala 2001, 292–297) Voisi siis nähdä, että lapsi, joka tarvitsee tukea, tarvitsisi eritoten vertaisryhmän tuomia positiivisia kokemuksia, ehkä jopa enemmän kuin niin sanottu normaali lapsi. Aihetta tarkasteltaessa tulee myös huomioida vertaisryhmän mukana tuomat riskit. Riskejä voi luoda esimerkiksi erityislapsen sopeutumattomuus niin sanottuun normaali-ryhmään, mahdollisen tuen riittämättömyys ja erityislapsen oma jaksaminen ryhmässä. On kuitenkin mahdollista kartoittaa riskit etukäteen ja pyrkiä ehkäisemään niitä, jotta jokaisella lapsella olisi mahdollista toimia normaalissa ryhmässä, esimerkiksi erilaisilla tukimenetelmillä ja –välineillä.

Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ympäristön tulisi olla emotionaalista kehitystä tukevaa, lapsella tulisi olla tunne siitä, että hän voi ilmaista mitä tahansa tunnetta turvallisesti päiväkotiryhmässään. Lapsen kokemus siitä, että hän tulee ymmärretyksi ja hyväksytyksi tunteineen luo mahdollisuuksia muun muassa erityislapsen empatiataitojen kehittymiselle. Emotionaalisen kehityksen kannalta olisi myös olennaista, että

lapsi oppisi tunnistamaan ja nimeämään kokemiaan erilaisia tunteita. Myös emotionaalista kehitystä voidaan tukea erilaisten menetelmien ja välineiden avulla (Alijoki & Pihlaja 2012, 266–267). Erilaisten tunteiden näyttäminen isossa ryhmässä vaatii ison luottamuksen ryhmään. Vaatiikin paljon varhaiskasvatushenkilökunnalta, että he saavat luotua riittävän turvallisen ja luotettavan ympäristön päiväkodista ja itse ryhmästä. Emotionaalisen kehityksen mahdollistavan ympäristön luominen saattaa jäänä huomioimatta ympäristöä ja päivittäisiä toimintoja suunnitellessa. Sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien huomioiminen ja niiden huomioon ottaminen on varhaiskasvatuksessa haastavaa. Varhaiskasvatuksen henkilökunta kohtaa haasteita siinä, kuinka selittää muille lapsille sosiaalis-emotionaalista vaikeuksista kärsivän lapsen toimintaa ja kuinka varhaiskasvatuksen henkilöstö itse asennoituu sosiaalis-emotionaalisen kehityksen häiriöstä kärsivään lapseen (Taskinen 1991, 65–67).

Jokaisella meistä ihmisistä on tarve sille kokemukselle, että yhteisömme ja ympäristömme hyväksyvät meidät sellaisina ihmisinä kuin olemme. Erityislapsi kokee tarvetta tulla hyväksytyksi. Itsenään hyväksytyksi tuleminen, luo mahdollisuuden oppimiselle ja kehitykselle. Siinä missä meillä on tarve tulla hyväksytyksi, meillä on myös tarve tulla kuulluksi ja nähdyksi, tuntee yhteenkuuluvuutta. Yhteenkuuluvuuden tunteisiin liittyvät ongelmat voivat johtua riittämättömistä sosiaalisista taidoista. Sosiaalisten taitojen harjoittelu on tärkeää erityislapselle, jotta lapsi voisi tuntee yhteenkuuluvuutta, joka vaikuttaa lapsen itsetunnon muodostumiseen. (Aho & Laine 2002, 53-54.)

Terveen ja vahvan itsetunnon kehityksen tukeminen on tärkeää ottaa huomioon, kun työskennellään erityislapsen kanssa. Jokaisen lapsen tulisi hyväksyä itsensä, koska se mahdollistaa kyvyn hyväksyä myös muita ihmisiä, tuntee myötätuntoa ja luoda vuorovaikutussuhteita. Erityislapsen kohdalla on tärkeä kiinnittää huomiota itsetunnon kehitykseen, koska erityislapsi voi alttiimmin kokea olevansa erilainen kuin ympäristönsä. Erilaisuuden kokeminen voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen minäkäsityksen ja itsetunnon muodostumiseen. Erityislapsen kanssa työskennellessä tulisi pyrkiä siihen, että lapsi hyväksyy erilaisuutensa ja saa itseensä liittyvän erityisen tuen luonnollisesti, jolloin lapsen minäkuva kehittyy todenmukaiseksi ja itsetunto hyväksi. (Lummelahti 2004, 34)

Erityislapsen kanssa työskennellessä ja hänen kasvatustaan suunnitellessa, tulisi pääpainon olla siinä miten lapsen kasvua ja kehitystä tuetaan niin, että hän saavuttaisi samat perustoiminnan valmiudet sosiaalisesti ja kognitiivisesti kuin niin sanotut normaalilapset. Avaintekijöitä tällaisen työskentelyn ja kasvuympäristön luomiselle ovat erilaisuuden hyväksyminen, lapsilähtöisyys ja avoimuus uusille tavoille työskennellä. Hyvin helposti voi käydä niin, että varhaiskasvatushenkilökunta päiväkodissa rutinoituu tapoihinsa ja valmius kokeilla uusia tapoja toimia lasten kanssa heikkenee. Niin kliseiseltä kuin se kuulostaakin, tärkeintä erityislapsen kanssa työskennellessä saattaa olla hyväksyä ihminen sellaisenaan ja avoimin mielin toimiminen.

3.4 Tuen tarpeessa olevan lapsen toimimisen helpottamiseksi sovellettavat menetelmät ja apuvälineet

Päiväkotiryhmissä on nykyään paljon erilaisia lapsia, jotka tarvitsevat erilaisia tukitoimia arjen haasteista selviytyäkseen ja oppimisensa tueksi. Erilaisten menetelmien ja apuvälineiden käyttö päiväkotien arjessa on yleistynyt ja samalla myös tietoisuus niiden käyttämisestä on kasvanut.

Lapsi, joka tarvitsee tukea arjessaan päiväkodissa, tulisi nähdä kokonaisuutena, jonka tuen tarpeeseen vastataan kokonaisvaltaisilla ratkaisuilla, eikä vain yhdellä tukitoimella. Tuen tarve määrittää kuinka paljon erilaisia tukitoimia yksittäisen lapsen kohdalla tarvitaan. Tuen tarpeessa olevalle lapselle olisi tärkeä luoda turvallinen ja vuorovaikutuksellinen ympäristö, jossa hän uskaltaisi ilmaista mitä tarvitsee ja tietäisi kuinka ilmaista niitä vaikeuksistaan huolimatta. Tämän kaltaisen vuorovaikutuksen ja luottamuksen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi on kehitetty erilaisia menetelmiä ja apuvälineitä. Vaikkakaan varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten ongelmat eivät ole kovin yksiselitteisiä, niin jo vuosikymmeniä eniten vaikeuksia lapsilla on ilmennyt kielen kehityksessä ja sosiaalis-emotionaalisessa kehityksessä (Alijoki & Pihlaja 2012, 261). Seuraavassa kappaleessa esittelen tekstissäni tukiviittomien ja kuvakorttien käyttöä tukea tarvitsevan lapsen kannalta. Olen valinnut useista menetelmistä juuri nämä siksi, että niiden käyttö päiväkodeissa on melko yleistä ja ne liittyvät kahteen edellä mainittuun yleisimpinä esiintyvien ongelmien eli kielen ja sosiaalis-emotionaalisen kehityksen tukemiseen.

Erilaiset tukimenetelmät ovat olennainen osa myös aiemmin mainitun inklusion toteutumisen kannalta. Tukimenetelmiä on kuitenkin haastava käyttää yhtenä inklusion toteuttamisen välineenä, koska ne ovat vielä melko määrittelemätön joukko menetelmiä ja välineitä. On kuitenkin havaittu, että erilaiset tukitoimet ovat tärkeitä kun toimitaan tuen tarpeessa olevien lasten kanssa. (Turunen 2014, 28.) Lisäksi Turusen tutkielmassa todetaan, että olisi olennaista järjestää lapsen tarvitsevat tukitoimet lapsen omaan ryhmään.

3.5 Tukiviittomat ja kuvat arjen, kommunikaation ja vuorovaikutuksen tukena

Tukiviittomia ja kuvia käytetään yleisemmin lasten kanssa, joilla on haasteita puheen tuottamisen tai ymmärtämisen kanssa. Kielellinen kehitys alkaa ihmisen ensimmäisinä elinvuosina ja tämän vuoksi onkin tärkeää, että varhaiskasvatuksessa tuetaan kielellistä kehitystä. Jo ennen kielen kehittymistä, ensimmäisen ikävuoden lopulla pieni lapsi alkaa ymmärtää sanoja ja kieltä. Kuitenkin vasta kuusivuotiaina lapset alkavat luoda pelkän puheen varassa keskustelusta tai useamman lauseen kertomuksesta kokonaisuuksia (Ketonen, Salmi & Tuovinen 2001, 34). Voisi siis ajatella, että kielellistä kommunikaatiota ja sen kehittymistä tulisi tukea kaikkien lasten kohdalla, jotta lapsen olisi helpompi ymmärtää kommunikaatiota ja lapsen vuorovaikutusta tuettaisiin. Vaikka kielihäiriöinen lapsi ei itse aktiivisesti käyttäisi puhetta tukevia kommunikaation keinoja, niin voi niiden käytöstä silti olla paljon hyötyä lapselle. Tuki voi helpottaa lapsen ymmärtämistä ja sanojen löytämistä ja tukea asioiden muistamista, koska ne konkretisoivat ja jäsentävät lapselle sen hetkistä tilannetta. (Ketonen, Salmi & Tuovinen 2001, 51.)

Tukiviittomat ovat puhetta tukeva ja korvaava kommunikaatiokeino, jota yleisesti käytetään sellaisten lasten kanssa, joilla on kielellisiä vaikeuksia. Puhetta tukevalla kommunikaatiolla tarkoitetaan sitä, että tukiviittomia käytetään edistämään ja täydentämään puheilmaisua. Tukiviittomisessa viitotaan vain lauseen keskeisimmät asiat ja muu osa tuotetaan muun kommunikaation keinoin. Puhetta korvaavaa kommunikointia käytetään taaskin silloin, kun lapsi suorassa vuorovaikutustilanteessa kommunikoi

muilla keinoilla kuin puheella. Tukiviittomia käytetään lapsilla joilla on haasteita kielellisessä kommunikoinnissa, yleensä tukemaan puhetta tai puheen ymmärtämisen tueksi. (Tolvanen 2009, 110.) Tukiviittomien käyttö tulisi aloittaa mahdollisimman varhain, jotta puheen kehitystä tuettaisiin jo mahdollisimman aikaisessa puheenkehityksen vaiheessa. Usein tukiviittomien käyttö aloitetaan puheterapeutin toimesta ja niiden opetusta on mahdollista hakea kunnan sosiaalitoimelta. (Ketonen, Salmi & Tuovinen 2001, 50.)

PCS-kuvien eli kuvakorttien käyttö on myös puhetta tukevaa kommunikaatiota ja kuvia käytetään usein yhdessä viittomien kanssa, PCS- kuvat ovat yksinkertaisia piirroskuvia. Kuvien käyttö aloitetaan yleensä päiväohjelman rakentamisesta. Kommunikointi voidaan jakaa avusteiseen ja ei-avusteiseen kommunikointiin, riippuen siitä miten käytössä olevat merkit on tuotettu. PCS-kuvia käytetään yleensä avusteisessa kommunikoinnissa, koska kuvat valitaan erillisestä olemassa olevasta merkkikokoelmasta. Edellä mainitut tukiviittomat ovat taaskin ei-avusteista kommunikointia, koska tukiviittomien käyttäjä tuottaa itse käyttämänsä merkit. (Ketonen, Salmi & Tuovinen 2001, 49-51.) Yleisimmin Suomessa käytetään puheen tukena PCS- kuvia, muita yleisesti käytettyjä kuvia ovat piktogrammit ja bliss-symbolit. Siinä missä kuvia käytetään hyödyksi puheen tuottamisen ja ymmärtämisen haasteita kokevan lapsen kanssa, niitä voidaan hyödyntää myös muiden erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kanssa. Esimerkiksi lapsen kanssa, jolla on autismin kirjon diagnoosi, voidaan hyödyntää kuvia päiväohjelman hahmottamiseen ja erilaisista arjen haasteista selviytymiseen. (Tolvanen 2009, 111.)

Sen lisäksi, että erilaiset tukimenetelmät tukevat lapsen kommunikaatiota ja vuorovaikutusta, ne luovat myös struktuuria päiväkodin arkeen. Esimerkiksi kuvia voidaan käyttää osana päiväkodin arkea kaikkien päiväkotiryhmän lasten kanssa päivän työjärjestyksen kuvaamisessa. Tällöin lapsen on paljon helpompi seurata päivän kulkua ja hän tietää mitä milloinkin tapahtuu, ne siis strukturoivat lapsen arkista toimintaympäristöä. Tukiviittomien ja kuvakorttien lisäksi päiväkodeissa käytetään monia muitakin apuvälineitä ja menetelmiä tuen tarpeessa olevan lapsen arjen helpottamiseksi.

4 KARTOITUKSEN LÄHTÄKOHDAT JA TOTEUTTAMINEN

4.1 Kartoituksen lähtökohdat

Yksi osa opinnäytetyötäni on teettä työelämän yhteistyötaholle Pöytyän kunnalle kartoitusta Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa käytettävistä erityiskasvatuksessa sovellettavista menetelmistä. Kartoituksen toteutin käyttämällä survey-menetelmää. Kartoituksen toteutin teettämällä Pöytyän kunnallisiin päiväkoteihin kyselyn hyödyntämällä tekemääni kyselylomaketta (Liite 3) ja vierailamalla yhdessä Pöytyän kunnallisessa päiväkodissa. Vierailuni tarkoituksena on havainnoida kyseisen päiväkodin arkea ja siellä käytettäviä erityiskasvatuksessa sovellettavia tukimenetelmiä ja -välineitä.

Kyselylomake (Liite 3) muodostuu sekä avoimista kysymyksistä, että strukturoiduista kysymyksistä. Kyselyn teetätin jokaisessa Pöytyän kunnallisessa päiväkodissa eli Kyrön Päiväkodissa, Metsälauhan päiväkodissa, Päiväkotia Maijalassa ja Yläneen päiväkodissa. Kyselylomakkeet olivat osoitettu täytettäväksi aina jokaisen yksikön johtajalle. Päiväkodeissa on jonkin verran eroja keskenään. Kyrön päiväkotia on suurin ja siellä on hoidossa noin 100 lasta, Metsälauhan päiväkodissa on noin 90 lasta, Yläneen päiväkodissa on noin 75 lasta ja Maijalassa on 17 lasta. Maijala on osa Metsälauhan päiväkotia, mutta se sijaitsee eri tiloissa kuin Metsälauhan päiväkotia ja siellä on oma henkilökuntansa.

Kartoitusta tehdessä olen noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä ja olen itse vastuussa kartoituksessa tekemistäni valinnoista ja niihin liittyvistä perusteluista. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitan sitä, että kysymyksen asettelu ja tavoitteet, aineiston kerääminen ja käsittely, tulosten esittäminen ja aineiston säilytys eivät loukkaa tutkimuksen kohderyhmää, tiedeyhteisöä eikä hyvää tieteellistä tapaa. (Vilka 2007, 90.) Pyrin myös opinnäytetyössäni käsittelemään Pöytyän kunnallisia päiväkoteja rehellisesti, mutta korrektilla ilmaisulla ja jokaisen päiväkodin toimintaa kunnioittaen.

4.2 Kartoituksen tarkoitus

Pohtiessani opinnäytetyöni aihetta syksyllä 2014 olin yhteydessä Pöytyän kunnan varhaiskasvatuksen erityisopettajaan ja tiedustelin, olisiko Pöytyän kunnassa tarvetta jonkinlaiselle opinnäytetyölle. Tarve tämän kaltaiselle kartoitukselle on tullut siis suoraan työelämän yhteistyötaholtani Pöytyän kunnalta eli opinnäytetyöni vastaa suoraan työelämän tarpeisiin. Lisäksi kartoituksen taustalla on myös oma kiinnostukseni erityiskasvatukseen ja erityiskasvatuksessa sovellettaviin tukimenetelmiin ja -välineisiin.

Kartoituksen tarkoituksena on selvittää mitä erityiskasvatuksessa sovellettavia menetelmiä Pöytyän kunnassa käytetään, kuinka paljon ja miten. Pääpainon kartoituksessa olen asettanut erityisesti tukiviittomien ja erilaisten kuvakorttien käytön kartoittamiseen. Syitä tälle päätökselle on useita. Yksi on se, että työni tilaaja Pöytyän kunta on eritoten toivonut näiden menetelmien käytön lisäämistä päiväkodeissa. Toinen syy on se, että nämä kaksi menetelmää ja niiden käyttö on viime vuosina yleistynyt paljon, niistä on tullut osa päiväkotien arkea, koska puheen tuottamisen ja ymmärtämisen ongelmat ovat yleisiä haasteita varhaiskasvatuksessa. Kartoituksella pyrin selvittämään myös sitä, minkälainen suhtautuminen varhaiskasvatushenkilöstöllä on erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käyttöön. Laajemmin kartoituksessa keskityn muihin tukimenetelmiin ja -välineisiin kappaleissa 4.5 ja 5.3, joissa käsitelen tekemiäni havaintoja vierailullani Kyrön päiväkodissa.

Kartoituksen tarkoituksena on kerätä Pöytyän kunnan varhaiskasvatusta kehittäville henkilöille tietoa, jota he voivat tulevaisuudessa käyttää työssään hyödyksi. Erityisesti kartoituksen tarkoituksena on kerätä sellaista tietoa Pöytyän kunnalle, jonka avulla Pöytyän kunnassa voidaan kehittää päiväkodeissa käytettäviä erityiskasvatuksessa sovellettavia tukimenetelmiä ja -välineitä. Lisäksi kartoituksen tehtävänä on kartoittaa, mitä jo päiväkodeilta toivottuja erityiskasvatuksessa sovellettavia menetelmiä ja -välineitä päiväkodit ovat ottaneet käyttöön ja miten niiden käyttöön on suhtauduttu.

4.3 Kartoituksen tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteet pohjautuvat Pöytyän kunnan osoittamaan tarpeeseen työleni ja omiin henkilökohtaisiin tavoitteisiini. Olen määritellyt työleni neljä laajempaa tavoitetta joiden toteutumiseen pyrin kartoituksella ja valmiilla työllä. Näiden tavoitteiden avulla pyrin myös arvioimaan työni onnistumista itse kartoituksen jälkeen. Olen asettanut työleni neljä seuraavanlaista tavoitetta:

1. Kartoittaa erityiskasvatuksessa sovellettavien tukimenetelmien ja -välineiden käyttöä Pöytyän kunnassa.
2. Tuottaa Pöytyän kunnalle työ, jota he voivat hyödyntää tulevaisuudessa kehittäessään kunnallista varhaiskasvatusta Pöytyän kunnassa.
3. Laajentaa omaa tietämystäni varhaiskasvatuksessa sovellettavista tukimenetelmistä ja -välineistä ja samalla kerätä aineistoa sen oman ajatukseni puolesta, että erityiskasvatuksessa sovellettavia tukimenetelmiä ja -välineitä tulisi hyödyntää koko päiväkotiryhmän arjessa, eikä vain erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille.
4. Kartoittaa varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden suhtautumista erityiskasvatuksessa sovellettaviin menetelmiin ja samalla kerätä heidän kokemuksiaan menetelmien käyttämisestä.

Tavoite numero yksi (1) ”Kartoittaa erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käyttöä Pöytyän kunnassa.” on olennaisin ja konkreettisin tavoite opinnäytetyöni onnistumisen kannalta. Tavoitteen yksi (1) olen asettanut vastaamaan työelämän yhteistyötahon toiveita työltäni. Tavoitteeseen pyrin toteuttamalla kyselyn kyselylomakkeilla ja havainnoimalla itse yhden Pöytyän kunnan päiväkodin arkea yhden päivän ajan.

Tavoite numero kaksi (2) ”Tuottaa Pöytyän kunnalle työ, jota he voivat hyödyntää tulevaisuudessa kehittäessään kunnallista varhaiskasvatusta Pöytyän kunnassa.” on jatkumoa tavoitteen yksi (1) toteuduttua. Tavoite kaksi (2) on tulevaisuuden tavoite, jota en itse konkreettisesti pysty arvioimaan työn aikana ja se perustuu toiveeseen siitä, että Pöytyän kunnan minulle teettämästä työstä olisi heille hyötyä myös tulevaisuudessa, kun he pyrkivät kehittämään kunnallista varhaiskasvatusta Pöytyällä.

Tavoite numero kolme (3) ”Laajentaa omaa tietämystäni varhaiskasvatuksessa sovellettavista menetelmistä ja samalla kerätä aineistoa sen oman ajatukseni puolesta, että varhaiskasvatuksessa sovellettavia menetelmiä tulisi hyödyntää koko päiväkotiryhmän arjessa, eikä vain erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille.” perustuu itselleni asettamiin toiveisiin ja päämääriin joihin työni myötä haluan pyrkiä. Tavoite kolmeen olen tiivistänyt oman motiivini ja toiveeni työlle. Toivon laajentavani omaa oppimista työn avulla ja samalla saada edes jonkinlaisia perusteluita omalle ajatukselleni siitä, että erityiskasvatuksessa sovellettavista menetelmistä olisi hyötyä kaikille päiväkodissa oleville lapsille.

Tavoite numero neljä (4) ”Kartoittaa varhaiskasvatuksessa työskentelevien henkilöiden suhtautumista erityiskasvatuksessa sovellettaviin menetelmiin ja samalla kerätä heidän kokemuksiaan menetelmien käyttämisestä.” on omaan mielenkiintoni perustuva tavoite, johon pyrin pääsemään kyselylomakkeen avulla, joka tulee sisältämään myös avoimia kysymyksiä omista kokemuksista ja näkemyksistä erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käytöstä päiväkodin arjessa.

Edelle luettelemillani tavoitteilla pyrin varmistamaan sen, että opinnäytetyöni pysyy koko työn ajan sille tarkoitetussa suunnassa, jotta valmis työ vastaisi sitä mitä työelämän yhteistyötaho on minulta tilannut ja mitä itse työlläni tavoittelen. Työlle asettamani tavoitteet luo työlleni raamit, joiden sisällä työni tulisi pysyä. Tavoitteiden avulla pyrin arvioimaan valmiin kartoituksen ja työn onnistumista niin itseni kuin Pöytyän kunnankin näkökulmasta.

4.4 Kartoituksen toteuttaminen

Kartoituksen toteutin touko-kesäkuussa 2015. Lähetin toukokuussa 2015 kaikkiin Pöytyän kunnallisiin päiväkoteihin Kyrön Päiväkotiin, Metsälauhan päiväkotiin, Päiväkoti Maijalaan ja Yläneen päiväkotiin kyselylomakkeet (Liite 3) saatekirjeineen (Liite 2), joihin heillä oli aikaa vastata kesäkuun 2015 alkuun mennessä ja palauttaa ne takaisin annetussa palautuskuoressa. Kartoitukseen osallistuu siis neljä yksikköä, joissa lapsiryhmiä on yhteensä 15 ja yksiköissä lapsia on yhteensä n. 280. Koen itse,

että teettämäni kartoitus antaa hyvin kattavan kuvan erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käytöstä Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa, koska kyselyyn osallistuu niin laaja joukko toimijoita Pöytyän kunnan varhaiskasvatuksen kentältä.

Kesäkuussa 2015 kaikki kartoitukseen osallistuvat päiväkodit olivat vastanneet kyselylomakkeeseen ja palauttaneet ne minulle. Saadut vastaukset olen syöttänyt Excel taulukkoon, joka on osa opinnäytetyöni raporttia (Liite 4) ja työtä, jonka olen sopinut Pöytyän kunnalle tuottavani.

4.5 Havainnointivierailu Kyrön Päiväkotiin

Osana kartoitusta on myös vierailu yhteen Pöytyän kunnan päiväkotiin. Vierailuni kohteena toimi Kyrön päiväkotit ja vierailun toteutin elokuussa 2015. Vierailuni tarkoituksena on selvittää miten tukimenetelmiä ja –välineitä todella päiväkodissa käytetään, miten tuen tarpeeseen vastaaminen käytännössä näkyy päiväkodin arjessa. Vierailuni aikana havainnoin mitä erityiskasvatuksen menetelmiä ja välineitä päiväkodissa sovelletaan. Nämä havainnot olen kirjannut ylös ja työvälineenä havainnoinnissa käytin myös kameraa.

Apunani havainnoinnissa käytin laatimaani havainnointilomaketta (Liite 5), johon kirjasin vierailullani tekemiä havaintoja. Havainnot olen tehnyt itse havainnoimalla päiväkodin ympäristöä ja keskustelemalla päiväkodin lähiesimiehen kanssa havaintolomakkeessa olevista asioista. Lisäksi havainnointilomake sisältää kohdan, jossa päiväkodin lähiesimies on antanut minulle luvan käyttää vierailulla tekemiäni havaintoja ja ottamiani valokuvia opinnäytetyöni raportissa. Kaikki Kyrön päiväkodissa otetut kuvat ovat minun ottamiani ja ne ovat otettu niin, ettei niissä esiinny päiväkodin henkilökuntaa tai lapsia ja niiden julkaiseminen on lain mukaista. Tekemäni havainnot olen kirjoittanut puhtaaksi taulukkoon, jota käsittelen kappaleessa 5.3 Havainnointivierailun tulokset.

5 TULOKSET

5.1 Kartoituksen tulosten käsittely

Kyselylomakkeiden avulla keräämäni tiedon olen syöttänyt Excel-taulukkoon (Liite 4), jossa kaikkien päiväkotien tulokset ovat samassa taulukossa. Tulokset ovat kuitenkin syötetty niin, ettei yksittäistä päiväkotia voi tuloksista tunnistaa. Päädyin tähän ratkaisuun, koska en näe työni kannalta olennaiseksi sitä, että päiväkoteja eritellään. Työni tulosten hyödyntämisen kannalta en näe tarpeelliseksi, että päiväkoteja pystyisi työni kautta tunnistamaan. Kartoituksen ideana on selvittää kunnallisella tasolla kuinka asiat päiväkodeissa ovat, eikä päiväkoti kohtaisesti. Tekemäni havainnot vierailullani Kyrön päiväkodissa olen kirjannut eriliseen taulukkoon (Liite 5) ja päiväkoti vierailullani ottamiani kuvia hyödynnän kartoituksessani.

5.2 Kyselylomakkeiden tulokset

Kyselylomakkeiden tulokset olen syöttänyt yhteen Excel-taulukkoon (Liite 4), josta on helppo havainnoida kuinka mitkään asiat erityiskasvatuksessa sovellettavista menetelmistä toteutuu Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa. Kyselylomakkeiden vastausten perusteella voi todeta, että jokaisessa Pöytyän kunnallisessa päiväkodissa erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien tukiviittomien ja kuvakorttien käyttö on perustasolla kunnossa, mutta vielä on mahdollisuuksia kehittää ja vahvistaa niiden käyttöä. Seuraavaksi erittelen kyselylomakkeista saamani tiedon lomakkeessa käyttämieni aihealueiden mukaisesti.

5.2.1 Kuvakorttien käyttö Pöytyällä

Kyselylomakkeiden avulla keräämäni tiedon perusteella jokaisessa kartoitukseen osallistuneessa Pöytyän kunnallisissa päiväkodissa käytetään kuvakortteja kommunikoinnin tukena, päivä- ja viikko-ohjelman hahmottamiseen ja jokaisessa Pöytyän kunnal-

lisessa päiväkodissa koetaan, että kuvakorttien käyttö strukturoi lasten arkea ja helpottaa lasten selviytymistä arjen toiminnoista. Kartoituksen perusteella edellä mainitut asiat toteutuvat jokaisessa kartoitukseen osallistuneessa päiväkodissa, mutta tärkeää on huomioida se, että vastausten perusteella ne eivät kuitenkaan toteudu kaikissa ryhmissä.

Kuvakortteja käytetään jokaisessa päiväkodissa kommunikoinnin tukena. 2/4 päiväkodissa käytetään kuvakortteja jokaisessa lapsiryhmässä kommunikoinnin tukena. Kuvakorttien käyttö kommunikoinnin tukena kattaa monia eri tapoja käyttää kuvakortteja. Yksi tapa käyttää kuvakortteja on, että lapsella on itsellään kuvakortit käytössä ja lapsi voi käyttää niitä itse oman kommunikaationsa tukena. Kartoituksen mukaan 2/4 päiväkodista lapsilla on itsellään käytössä kuvakortteja, 1/4 päiväkodissa lapsilla ei ole kuvakortteja itsellään käytössä ja 1/4 päiväkodista jätti vastaamatta kysymykseen kartoituksessa. Haastavia tilanteita varten 3/4 päiväkodeista työntekijöillä on aina käytössä kuvakortit.

Kuvakorttien avulla päiväkotien arkea pystytään strukturoimaan ja kartoituksessa olenkin selvittänyt millaisissa arjen toiminnoissa kuvakortteja kartoitettavissa päiväkodeissa käytetään. Kaikissa kartoitukseen osallistuneissa päiväkodeissa käytetään kuvakortteja päivä- ja viikko-ohjelman hahmottamiseen. Kuvakortteja käytetään kuitenkin vain osassa päiväkotien ryhmissä ja satunnaisesti päivä- ja viikko-ohjelman hahmottamiseksi. Kartoituksessa kysyttiin myös, että ”Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja arjen toimintojen tukena (esimerkiksi pukemisen, ruokailun tai wc:ssä käynnin)?”. Kysymykseen vastasi 3/4 päiväkodista ”kyllä” ja 1/4 ”ei”. Kaikissa kartoitukseen osallistuvista päiväkodeista ei kuitenkaan käytetty päiväkodin jokaisessa ryhmissä arjen toimintojen tukena kuvakortteja, vaan ne olivat vain joillain ryhmillä käytössä. Vastaukset ovat hieman ristiriidassa sen kanssa, että kyselyn kysymykseen ”Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja koko ryhmän toiminnan tukena vai ainoastaan erityisen tuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena?” 3/4 päiväkodista vastasi ”jokaisessa päiväkodin ryhmässä kaikkien lasten kanssa”. Täydennyksenä vastaajat olivat lisänneet vastaukseensa ”aamu- ja päivähetkillä, päiväohjelman apuna” ja ”joka ryhmässä jossakin määrin”.

Kartoituksesta ilmenee myös, että jokaisessa päiväkodissa koetaan, että kuvakortit strukturoivat lasten arkea ja helpottavat lasten selviytymistä arjen toiminnoista. Päiväkodeissa on havaittu, että kuvakortit toimivat vieraskielisille lapsilla apuna kielen ymmärtämisen ja arjesta selviytymisen välineenä, erityislapsilla ne ovat tarpeellinen väline päivän tapahtumien ennakoinnissa ja luovat struktuuria kaipaaville lapsille sitä. Kartoituksessa kysyin päiväkodeilta myös heidän kokemuksiaan kuvakorttien käytöstä ja vastauksista nousi kuvakorttien tuoman struktuurin ja kuvakorttien verbaalisen viestinnän tukena toimimisen tärkeys. Lisäksi vastauksissa kerrottiin kuvakorttien tuovan lapsille turvaa ja että kuvakortit ovat vieraskielisille lapsille ehdoton apuväline.

5.2.2 Tukiviittomien käyttö Pöytyällä

Niin kuin kuvakortteja myös tukiviittomia hyödynnetään Pöytyän kunnan kunnallisissa päiväkodeissa arjen struktuurin ja lapsen arjesta selviytymisen vahvistamisena. Kaikissa kunnallisissa päiväkodeissa Pöytyällä käytetään tukiviittomia puheen tukena tai puheen sijaan. Tukiviittomia käytetään päiväkodeissa arjen toimintojen ohessa tukemaan kommunikaatiota erilaisissa arjen tilanteissa. Vaikkakin jokainen päiväkotivastasi kyselyssä, että heillä käytetään tukiviittomia puheen tukena tai puheen sijaan, niin niiden käyttö ei koske jokaisessa päiväkodissa kaikkia ryhmiä ja lapsia. Tukiviittomien käyttöä tarkastellessa on tärkeää huomioida, että niiden käyttö vaatii enemmän henkilökunnalta, kuin esimerkiksi kuvakorttien käyttö. Kyselylomakkeessa kysyin myös kysymyksessä 15 käytetäänkö päiväkodissa tukiviittomia koko ryhmän toiminnan tukena vai ainoastaan erityisen tuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena. 1/4 päiväkodista vastasi, että jokaisessa ryhmässä kaikkien lasten tukena ja loput 3/4 päiväkodista vastasi, että joissain ryhmissä koko ryhmän tukena.

Olennaista tukiviittomien käytön kannalta on se, että niitä kommunikoinnin tukena käyttävät osapuolet hallitsevat ne. Kyselylomakkeessa kartoitinkin sitä kuinka päiväkodeissa opetetaan lapsille tukiviittomien käyttöä ja millaisissa tilanteissa niiden opetus tapahtuu. 3/4 päiväkodeista on opetettu lapsille tukiviittomien käyttöä. Näissä päiväkodeissa ei ole ollut erillistä opetusta tukiviittomista lapsille vaan he ovat oppineet niitä arjen toimintojen ohessa. Esimerkiksi lapset ovat oppineet tukiviittomia aamu- ja

päivähetkillä, kun tukiviittomia on käytetty kertomaan mikä päivä, kuukausi tai vuodenaika on. Olennaista tukiviittomien käytössä on myös se, että henkilökunta hallitsee ne. Kysyessäni kyselylomakkeessa kysymyksessä 14 ”Koetteko, että päiväkodin henkilökunnalla on riittävät valmiudet tukiviittomien käyttöön?” 2/4 päiväkodista vastasi, että ei ole ja 2/4 päiväkodista vastasi, että en osaa sanoa.

Kyselylomakkeessa kartoitin myös sitä, että millaisissa tilanteissa päiväkodeissa käytetään tukiviittomia. 3/4:päiväkodissa tukiviittomia käytettiin aamupiirissa, jossa käydään läpi päivän tiedot ja mitä päivän aikana on ohjelmassa. 2/4 päiväkodissa tukiviittomia käytettiin ruokahetkillä. Ruokahetkillä tukiviittomat voivat olla käytössä, kun kerrotaan mitä ruoaksi on tai ruokalorun tai laulun läpi käynnissä. 2/4 päiväkodissa tukiviittomia käytettiin ohjelmaa opastaessa, ohjelman ohessa ja ulkoilemaan lähdössä. Ohjelmaa opastaessa tukiviittomat voi esimerkiksi toimia puheen tukena, kun ohjeistetaan mitä seuraavaksi tehdään, ohjelman ohessa tukiviittomia voi käyttää mukana laulussa tai leikissä.

Kysyessäni kyselylomakkeessa kysymyksessä 16 ”Kokemuksia tukiviittomien käytöstä”, johon vastaajat saivat vastata vapaasti, ilmeni, että 1/4 päiväkodissa koetaan tukiviittomien tukevan lapsen mukana oloa vuorovaikutuksessa. 1/4 päiväkodista vastasi kysymykseen 16 olevansa sitä ”koulukuntaa” joka ei puolla yleistä tukiviittomien käyttöä terveillä lapsilla. 2/4 kyselyyn osallistuneessa päiväkodissa koettiin, että tukiviittomien käyttö on edistänyt lasten puheen kehitystä. 2/4 päiväkodista ei osannut sanoa onko tukiviittomien käyttö edistänyt lasten puheen kehitystä.

5.2.3 Muita menetelmiä, joita Pöytyällä käytetään

Kyselylomakkeessa kysymysten pääpaino oli kuvakorttien ja tukiviittomien käytössä, mutta kyselyn lopussa kysymykset liittyivät muihin Pöytyän kunnan kunnallisissa päiväkodeissa käytettäviin erityiskasvatuksessa sovellettaviin menetelmiin ja apuvälineisiin. Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1: Muut käytettävät menetelmät ja apuvälineet) on lueteltu mitä apuvälineitä tai menetelmiä päiväkodeissa käytetään ja tieto siitä kuinka monessa Pöytyän kunnan kunnallisessa päiväkodissa niitä käytetään. Taulukossa lueteltujen apuvälineiden ja menetelmien lisäksi Pöytyän kunnan kunnallisissa

päiväkodeissa käytettiin keskittymisen apuna erilaisia palloja, theraplay-toimintaa, valkoinen keppi ja pyörä ja jumppapalloa tuolina. Toiminnassa on keskitytty itseilmaisun ja tunnesäätelyn kehittämiseen, jota päiväkodissa edistettiin mm. huomioimalla ne seikat, jotka edesauttavat turvallisen ilmapiirin toteutumista.

Taulukko 1: Muut käytettävät menetelmät ja apuvälineet

Käytettävä menetelmä tai apuväline	Menetelmää tai apuvälinettä käyttävien päiväkotien määrä (max. 4)
Tasapainotyyny / aktiivi-istuin	4
Tunnepeli	2
Painotyyny	1
Nilkka ja rannepainot	2
Painopeitto / painoliivi	4
Liikennevalokommunikaattori	0
Ääniliikennevalot	1
Mielialakortit	3
Piirtäminen kommunikoinnin tukena	2

5.3 Havainnointivierailun tulokset

Havainnointi vierailuni Kyrön päiväkotiin oli erittäin antoisa kokemus ja pääsin käytännön tasolla tutustumaan siihen miten kyseisessä päiväkodissa hyödynnetään erityiskasvatuksessa sovellettavia tukimenetelmiä ja -välineitä. Kyrön päiväkodissa on viisi osastoa ja päiväkodissa on lapsia tällä hetkellä 102. Huomion arvoinen piirre Kyrön päiväkodissa on myös se, että Pöytyän varhaiskasvatuksen erityisopettajan työhuone sijaitsee päiväkodissa, päiväkodissa vierailee viikoittain toimintaterapeutti ja Kyrön ala-asteen erityisopettaja. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että vierailuni sijoittui alkusyksyyn, jolloin kaikki päiväkodin osastot eivät olleet vielä täysin valmiita. Tekemiäni havainnot olen kirjannut seuraavaan taulukkoon. Taulukon jälkeen käsittelen tekemiäni havaintoja. Taulukkoon kirjaamieni havaintojeni lisäksi työni liitetiedostoissa on vierailuni aikana päiväkodista ottamiani kuvia (Liite 6), joilla pyrin visuaalisesti tukemaan tekemiäni havaintojani.

Taulukko 2: Havainnoinnin tulokset; Kyrön päiväkoti

1. Missä tiloissa kuvakortteja päiväkodissa käytetään?	- Aamupiiri huone - Pukeutumistila - Huoneen ovelta, jossa lapset nukkuvat päiväunet
2. Miten kuvakortit ovat aseteltu esille?	- Kuvakortit ovat lapsen tasolla, helposti nähtävissä ja sellaisissa paikoissa mihin lapsi pääsee aina kulkemaan.
3. Millaisia tilanteita varten kuvakortit ovat käytössä?	- Aamupiiriä varten, jossa käydään kuvakorttien avulla muun muassa läpi päivän ohjelma ja osalla lapsista myös viikko-ohjelma.
4. Ovatko kuvakortit käytössä kaikissa päiväkodin ryhmissä?	Kuvakortit ovat kaikkien ryhmien käytössä, mutta osassa ne otetaan käyttöön vasta kun on joku lapsi jonka tuen tarve sitä vaatii.
5. Muuta huomioitavaa?	- 2-4-vuotiaiden ryhmässä on todettu, että lapset pitävät kuvakorttien käytöstä ja itsekin omatoimisesti tarkastavat päivän mittaan asioiden järjestyksestä. - Kuvakortteja on myös mukana osalla työntekijöistä - Osalla ryhmistä kuvakorttien käyttö päiväkodin arjessa on vasta muotoutumassa, koska uusi ”kausi” on alussa.
6. Ketkä henkilöt käyttävät päiväkodissa tukiviittomia (lapset & työntekijät)?	- Tukiviittomia käytetään lähes joka ryhmässä, osittain myös lapsiryhmän taitojen mukaan. - Eniten tukiviittomia käytetään 2-4-vuotiaiden ryhmässä, vaikka lapset eivät osaa tukiviittomia täydellisesti niin he yrittävät opetella niitä. Yleensä opettelu tapahtuu aamupiirin yhteydessä. -Työntekijöistä sellaiset käyttävät tukiviittomia enemmän arjen toiminnoissa, joilla on jonkinlaista osaamista tukiviittomista.
7. Millaisissa tilanteissa tukiviittomia käytetään?	- Aamupiirissä lähes kaikilla viitotaan ”Hyvää huomenta” ja osalla myös viikonpäivien ja kuukausien nimiä. - Arjen toimintojen lomassa, kun esimerkiksi ohjeistetaan lapsia.
8. Muuta huomioitavaa?	-
9. Mitä muita tukimenetelmiä ja -välineitä päiväkodissa käytetään ja minkä vuoksi?	- Tunnekortit - Nallekortit - Leikkitaulu - Pienryhmätyöskentely - Päiväkirja - Tilanhahmotuslaatikko, jolla aktivoidaan aisteja - Valkoinen keppi - Löytöpyörä - Kosketuskirja

<p>10. Millaisissa tilanteissa muita tukimenetelmiä ja –välineitä käytetään?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Tunnekortteja käytetään, että lapsi tunnistaisi miten toimia erilaisten tunteiden kohdalla. - Nalle kortteja käytetään myös tunteiden tunnistamiseen ja käsittelyyn, mutta ne eivät ole aina lasten näkyvillä. - Leikkitaulua käytetään lapsen leikkitaitojen kehittämiseen ja struktuurin ylläpitämiseen leikkihetkillä. - Suurin osa päiväkodin toiminnasta pyritään järjestämään pienryhmissä, koska päiväkodin tilat ovat suunniteltu pienryhmätyöskentelylle - Päiväkirjaa käytetään muun muassa hyödyksi autismin kirjo lapsen kanssa, jotta lapsi hahmottaa mitä päivän aikana on tehty ja samalla kehitetään lapsen taitoa kuvailla ja muodostaa päivän kulkua. - Tilanhahmotuslaatikkoa käytetään sokean lapsen kanssa ja laatikon avulla pyritään kehittämään lapsen hahmotuskykyä ja aktivoimaan aisteja eritoten sormenpäiden tuntoaistia, jotta sormenpäiden tuntoaisti olisi kehittynyt kun lapsi alkaa opetella pistekirjoituksen lukemista. - Valkoinen keppi ja löytöpyörä ovat sokean lapsen tilan hahmottamista varten. - Päiväkodista löytyy myös kosketuskirjoja, joita käytetään sokean lapsen kanssa työskennellessä
<p>11. Ketkä päiväkodissa käyttävät tukimenetelmiä tai –välineitä?</p>	<p>Tukimenetelmien ja –välineiden käyttäjät vaihtelee melko paljon menetelmästä ja välineestä riippuen ja siitä riippuen onko lapselle tarve sen käyttöön vai ei.</p>
<p>12. Mistä syistä tukimenetelmät tai –välineet ovat otettu käyttöön?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Menetelmiä ja välineitä käytetään lapsen erityisen tuen tarpeen vuoksi - Menetelmiä ja välineitä käytetään myös tuen tarpeen ennaltaehkäisemiseksi ja sen vuoksi, että kaikilla tukea tarvitsevilla lapsilla ei välttämättä ole vielä todettu.
<p>13. Millaisia käyttökokemuksia tukimenetelmien tai –välineiden käytöstä päiväkodilla on?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Loistavia, kuvat ja kommunikaatiokansiot ovat todettu erittäin tärkeiksi, kunhan ne vain on otettu käyttöön. - Menetelmiä on paljon tarjolla käytettäväksi - Kuvien ja viittomien käytän on todettu helpottavan lasten arkea, varsinkin lasten joilla on haasteita puheen tuottamisessa ja ymmärtämisessä.
<p>14. Kuinka päiväkodissa toivotaan kehitettävän tukimenetelmien ja –välineiden käyttöä?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Varsinkin kuvakorttien ja tuki viittomien käytön opetusta toivottaisiin enemmän. - Idea niin sanotusta opintopiirissä, jossa esimerkiksi kerran viikossa opeteltaisiin muutamia viittomia tai muiden menetelmien käyttöä. - Mestari-kisälli systeemi, jossa ne ketkä jo hallitsevat jonkin menetelmän opettaisivat menetelmän käyttöä sellaisille jotka eivät vielä sitä taida.

15. Miten päiväkodissa kehitetään tukimenetelmien ja –välineiden käyttöä?	<ul style="list-style-type: none"> - Kuvien ja viittomien käytöstä ollut koulutuksia - Osassa ryhmässä tullaan ottamaan aktiivisemmin käyttöön kuvakortit - Erityislastentarhaopettajan läsnäolo auttaa menetelmien opettelussa ja lisää tietoa uusista menetelmistä.
---	--

Kuvakorttien käyttö Kyrön päiväkodissa on jo melko rutinoitunut tapa. Kuvakortit ovat osa jokaisen Kyrön päiväkodin osaston arkea jo jollain tavalla ja niissä ryhmissä enemmän, joissa on niitä tarvitsevia lapsia. Selvästi eniten kuvakortteja käytetään aamupiirin yhteydessä niin kutsutulla aamupiiritaululla, joka on myös yksi varhaiskasvatuksen työväline. Vierailullani näin luovia ratkaisuja aamupiiritauluista, jotka päiväkotihenkilökunta oli luonut. Havainnointivierailun kuvissa 1 ja 2 (Liite 6) on kahden Kyrön päiväkodin osaston aamupiiritaulut. Kuvassa 1 on 2-4-vuotiaiden ryhmän aamupiiritaulu, jossa kuvakortteja käytetään päivärytmin hahmottamiseen. Kuvan 1 aamupiiritaulusta on pyritty tekemään visuaalisesti monipuolinen, jotta pienet lapset jaksavat seurata aamupiirin tapahtumat alusta loppuun. Kuvan 2 aamupiiritaulu on esikoululaisten ryhmästä ja siinä on keskitytty enemmän päivärytmin ja viikon kulun hahmottamisen kehittymiseen ja kokonaisuudessaan enemmän yksityiskohtaisempiin asioihin, jotka esikoululaisen kehitystasolle sopivat. Esikoululaistenkin aamupiiritaulussa on käytetty hyödyksi kuvakortteja päivärytmin ja viikko-ohjelman havainnollistamiseksi. Olisi ihanteellista, että kuvien 1 ja 2 kaltaisia aamupiiritauluja käytettäisiin kaikissa päiväkodeissa ja ryhmissä, jotta lapset saisivat arkeensa struktuuria ja pystyisivät ennakoimaan päivän tapahtumia. Siinä missä edellä mainitut asiat ovat hyödyllisiä erityislasten kanssa, ne ovat myös tärkeitä kaikille ryhmän lapsille. Päiväohjelman läpi käyminen kuvia hyödyntämällä tuo päiväkodin lapsiryhmään varmasti omalta osaltaan tasapainoa ja sen myötä rauhoittaa ryhmää. Kuvissa 5 ja 6 (Liite 6) olenkin kuvannut kahta erilaista tilannetta hyödyntää kuvakortteja arjen eri tilanteissa. Kuvassa 5 on kuvakorttien avulla jaettu uloslähtö tilanne osiin, jolloin niin erityislapsi kuin niin sanottu normaalilapsikin voivat toimia kuvien mukaan. Kuvassa 6 on samalla idealla jaettu osiin päiväunihetki, kuvien avulla lapsi tietää mitä missäkin vaiheessa päiväunihetkeä tapahtuu ja kuvien avulla voidaan rauhoittaa koko lapsiryhmää, kun lapset jo ennen päiväunihuoneeseen siirtymistä tietävät mitä tulee tapahtumaan.

Tukiviittomia käytetään Kyrön päiväkodissa melko vaihtelevasti ja iso syy tälle varmasti on se, että osa päiväkodin henkilökunnasta ei hallitse niitä täysin, jolloin käyttö

voi tuntua epävarmalta ja samalla epämiellyttävältä. Tukiviittomia käytetään kuitenkin kaikissa ryhmissä ainakin aamutervehdyksen tekemisessä, joka varmasti on alku sekini. Tukiviittomien käytön edistämiseksi Kyrön päiväkodin henkilökunnalle tulisi järjestää lisää koulutusta tai oppimismahdollisuuksia. Havainnointi vierailullani kuulemastani oppimspiiri ideasta olisi varmasti hyötyä tukiviittomien yleistymiseksi Kyrön päiväkodissa.

Kyrön päiväkodissa on käytössä paljon muitakin menetelmiä kuin tukiviittomat ja kuvakortit. Lähestulkoon kaikissa päiväkodin ryhmissä on käytössä kuvan 4 (Liite 6) mukainen leikkitaulu, jossa ideana on, että lapsi valitsee leikin ja lapsista muodostuu pieniä leikkiryhmiä, joissa lasten on leikittävä jonkin aikaa. Leikkitaulu on oiva väline lapsen leikkimistaitojen kehittämiseksi. Leikkitaulun ansiosta, jokainen lapsi leikkii jossain ryhmässä ja leikissä on pysyttävä tietty aika, ennen kuin lapsi voi vaihtaa leikkiä. Esikoulu ryhmästä löytyy seinältä Suomen mielenterveysseuran kaveritaitokortit kuva 3 (Liite 6), jossa on kuvattu erilaisia tunteita ja tilanteita ja sitä mikä on kussakin tilanteessa oikea tapa toimia. Kaveritaitokorttien avulla lasten kanssa voidaan kerrata sitä miten kulloinkin kuuluu toimia, kun alkaa harmittaa tai tulee konflikti tilanne toisen lapsen kanssa.

Lisäksi päiväkodissa käytetään lasten tarpeiden mukaan monipuolisesti monia erilaisia välineitä ja menetelmiä. Se mikä itseeni Kyrön päiväkodissa teki suuren vaikutuksen, oli se kuinka valtaisesti päiväkodissa tehdään töitä lapsen pärjäämisen ja kehityksen tukemisen avuksi. Esimerkiksi kuvassa 7 on sokealle lapselle itse valmistettu tilanhahmotuslaatikko, jonka tarkoituksena on, että lapsi pääsee tunnustelemaan laatikon seiniä, jonka myötä kehittyvät niin lapsen tilanhahmotustaidot kuin lapsen muutkin aistit. Varsinkin tilanhahmotuslaatikko aktivoi lapsen sormenpäiden aistiherkkyyttä, joka on erittäin tärkeää sokealle lapsen pistekirjoituksen lukemisen opettelua varten. Tilanhahmotuslaatikon kaltaiset välineet ovat melko hintavia, mutta Kyrön päiväkodissa on siitä huolimatta haluttu hyödyntää näitä välineitä. Luovalla ajattelulla ja todellisella halulla tukea lapsen yksilöllistä kehitystä ja arjesta selviytymistä, syntyy tilanhahmotuslaatikon kaltaisia ideoita.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Aiheeni valinnasta on kulunut nyt noin vuosi ja vuoden aikana on ehtinyt tapahtumaan paljon asioita opinnäytetyössäni. Isoin muutos opinnäytetyöni kannalta on varmasti ollut päätös nopeuttaa valmistumista ja valmistua lokakuussa 2015. Päätös on sekä haastanut, että tuonut lisävirtaa opinnäytetyön tekemiseen. Aiheena erityiskasvatuksessa sovellettavat tukimenetelmät ja –välineet ovat kiinnostaneet minua jo opintojen alusta saakka, jolloin varhaiskasvatusharjoittelussa pääsin ensimmäistä kertaa tutustumaan niiden käyttöön ja käyttäjiin. Varhaiskasvatusharjoittelussa pääsin itse näkemään minkälainen hyöty tukimenetelmien ja –välineiden käytöstä on erityislapsille. Ne strukturoivat erityislasten arkea ja helpottivat erityislasten toimimista huomattavasti arjen pienissä ja suurissa asioissa.

Suomessa varhaiskasvatus on melko muuttuva työkenttä. On kuitenkin selvää, että tietynlaiset päämäärät, kuten lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja lapsen tukeminen, ohjaavat varhaiskasvatusta ajasta riippumatta. Integraation ja inklusion toteutumisen kannalta varhaiskasvatuksessa tulisi yhä enenemissä määrin hyödyntää erilaisia tukimenetelmiä ja –välineitä. Siinä missä välineet toimivat erityislapsen tukena ne toimivat myös tukena lapselle, jonka kohdalla ei ole tehty minkäänlaista diagnoosia tai tuen tarpeen arviointia. Lisäksi eri tukimenetelmät ja –välineet helpottavat koko päiväkotiryhmän toimintaa. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluu iso määrä lapsia, joille tulisi varmistaa yhdenvertaiset mahdollisuudet ja luoda samanlaiset edellytykset perusopetusta varten. Tämän mahdollistamiseksi tulisi tukimenetelmien ja –välineiden olla käytössä aktiivisesti päiväkodeissa valtakunnallisella tasolla.

Työni tutkimuksellinen kartoitusosa onnistui mielestäni hyvin. Sain kyselylomakkeen avulla kerättyä kattavasti tietoa kaikista Pöytyän kunnallisista päiväkodeista ja vierailuni Kyrön päiväkotiin syvensi ja konkretisoi kyselylomakkeiden avulla keräämäni tietoa. Vierailu Kyrön päiväkotiin olisi tosin kannattanut tehdä myöhemmin kuin ”kauden” alussa, jolloin olisin varmasti päässyt näkemään ja havainnoimaan vielä monipuolisemmin tukimenetelmien ja –välineiden käyttöä. Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa käytetään paljon hyödyksi kuvakortteja, mutta muiden menetelmien ja –välineiden käyttö on vielä melko päiväkodista riippuvaa. Pöytyän kunnallisille päiväkodeille on tarjolla paljon erilaisia tukimenetelmiä ja –välineitä ja niiden käyttöön saa tukea

Pöytyän varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Tärkeää olisikin Pöytyällä aktivoida päiväkoteja käyttämään yhä enemmän jo tarjolla olevia tukimenetelmiä ja –välineitä ja lisätä myös päiväkodin tietoisuutta niistä. Sen perusteella minkälaisia keskusteluita olen käynyt Pöytyän varhaiskasvatuspäällikön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa niin voin todeta, että Pöytyän kunnalta löytyy myös halua tukea päiväkoteja tukimenetelmien ja –välineiden käytössä.

Tukimenetelmien ja –välineiden käytön yleistymisen lisäksi tulisi myös kiinnittää huomiota varhaiskasvatushenkilökunnan asennoitumiseen erityislapsia kohtaan. En havainnut Pöytyän kunnassa minkäänlaisia ongelmia asennoitumisessa erityislapsia kohtaan, mutta yleisellä tasolla tulisi kunnioittaa lapsen yksilöllisyyttä ja pyrkiä kaikkiin keinoin edistämään jokaisen yhdenmukaista kohtelua. Ei riitä, että lapsia integroidaan niin kutsuttuihin normaaliryhmiin, vaan tulee myös varmistaa, että heillä on samat mahdollisuudet toimia ryhmässä kuin normaalilapsellakin. Asennoitumisen lisäksi tulisi lisätä myös varhaiskasvatushenkilöstön tietoisuutta erityislapsesta ja erityislapsen erityisyyden moninaisuudesta. Niin kuin teoriaosassa jo ilmenee, niin erityislapsella harvoin on vain yhtä haastetta, johon auttaa tasan yksi keino. Erityislapsi voi tarvita tukea monissa erilaisissa asioissa, niin oppimisessa kuin arjen pienissä asioissa.

Olen kerännyt seuraavan listaan kartoituksen ja teorian perusteella tekemäni johtopäätökset. Listan alussa on enemmän teoriaosaan perustuvia johtopäätöksiä ja loppupuolella on Pöytyän kunnalle toteuttamani kartoitukseen perustuvat johtopäätökset.

1. Erilaisia tukimenetelmiä ja –välineitä hyödyntämällä päiväkodin arki pystytään järjestämään strukturoidummaksi.
2. Tukiviittomien ja kuvakorttien avulla pystytään tukemaan lapsen puheen kehitystä ja ymmärtämistä varhaiskasvatuksessa ja kehittämään lapsen vuorovaikutustaitoja.
3. Erilaisten tukimenetelmien ja –välineiden käytöllä tuetaan koko päiväkodin lapsiryhmää, eikä vain erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta.
4. Pöytyän kunnassa suhtaudutaan avoimesti erilaisiin tukimenetelmiin ja –välineisiin. Pöytyän kunnasta löytyy halu kehittää tukimenetelmien ja –välineiden käyttöä.

5. Pöytyän kunnassa käytetään vaihtelevasti eri yksiköissä erilaisia tukimenetelmiä ja –välineitä, mutta kuitenkin jokaisessa Pöytyän kunnallisessa päiväkodissa hyödynnetään joitain tukimenetelmiä ja -välineitä.
6. Eritoten Pöytyän kunnallisissa päiväkodeissa on panostettu kuvakorttien käyttöön arjen struktuurin luomiseksi.
7. Jakamalla tietoa ja koulutusta eri tukimenetelmistä ja –välineistä päiväkodeihin Pöytyällä pystytään myös jatkossa kehittämään varhaiskasvatusta niin, että se on jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet huomioivaa toimintaa.

Koin opinnäytetyöni tekemisen mielenkiintoisena ja opettavaisena kokemuksena. Pääsin opinnäytetyöni myötä tutustumaan laajasti oman kotipaikkakuntani varhaiskasvatustarjontaan ja opin valtaisesti uutta erityislapsista, erityiskasvatuksessa hyödynnettävistä tukimenetelmistä ja –välineistä ja siitä, mitä varhaiskasvatuksessa todella tehdään erityislapsen tukemiseksi. Opinnäytetyötä tein alkuvaiheessa huomattavasti harvemmin kuin työn loppuvaiheessa, jolloin olin asettanut itselleni henkilökohtaiseksi tavoitteeksi vähintään lukea opinnäytetyön raporttiosa kerran päivässä läpi. Usein lukemisen yhteydessä syntyi toki myös tekstiä. Haastavaa opinnäytetyön raportin kirjoittamisessa oli oikeanlaisten teorialähteiden löytäminen. Työn loppupuolelle sijoituvasta harjoittelujaksostani Kyrön päiväkotiin, on myös ollut merkittävä apu työni valmistumiselle. Harjoittelujakso mahdollisti sen, että pystyin päivittäin tarpeen mukaan keskustelemaan työstäni ja sain tukea opinnäytetyön raportin kirjoittamiseksi alan asiantuntijoilta.

Haastavinta opinnäytetyössäni oli kyselylomakkeen ja havainnointivierailun oikea ajoittaminen. Kyselylomaketta laatiessani ja niitä lähettäessäni päiväkodeihin, pyrin huomioimaan sen, etten lähettäisi niitä päiväkodeihin kaikkein kiireisempänä ajankohdantana. Jälkikäteen asiaa tarkastellessani olisin voinut lähettää kyselylomakkeet aikaisemmin keväällä jo, jolloin tukimenetelmien ja –välineiden käyttö olisi jo vakiintunut ja päiväkodeissa olisi ollut hieman rauhallisempi ajanjakso meneillään. Lisäksi niin kuin jo aiemmin työssäni mainitsin myös havainnointivierailu, olisi kannattanut sijoittaa sellaiseen ajankohtaan, jolloin tukimenetelmien ja –välineiden käyttö olisi ollut jo vakiintuneempaa.

Koen opinnäytetyölleni asettamieni tavoitteiden toteutuneen onnistuneesti. Onnistuin kartoittamaan erityiskasvatuksessa sovellettavien tukimenetelmien ja –välineiden käyttöä. Opinnäytetyön prosessi on laajentanut omaa tietämystäni varhaiskasvatuksessa sovellettavista menetelmistä ja koen keränneeni tietoa sen ajatuksen puolesta, että erityiskasvatuksessa sovellettavia tukimenetelmiä ja –välineitä tulisi hyödyntää koko päiväkotiryhmän arjessa, eikä vain erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kanssa. Sain jonkun verran kerättyä varhaiskasvatushenkilökunnan kokemuksia ja tietoa heidän suhtautumisestaan erityiskasvatuksessa sovellettavien tukimenetelmien ja –välineiden käyttämisestä. Yhtenä tavoitteenani oli myös tuottaa Pöytyän kunnalle työ, jota he voivat hyödyntää tulevaisuudessa kehittäessään kunnallista varhaiskasvatusta Pöytyän kunnassa. Tämän tavoitteen toteutumista en pysty täysin arvioimaan, koska en tiedä kuinka Pöytyän kunnassa aiotaan työtä jatkossa hyödyntää. Sen voin kuitenkin todeta, että koen työn olevan laadultaan hyödynnettävissä, kun pohditaan varhaiskasvatuksen ja erityisvarhaiskasvatuksen tukimenetelmien ja –välineiden käytön kehittämistä Pöytyän kunnassa.

Uskon opinnäytetyön prosessista olevan itselleni hyötyä tulevaisuudessa työskennellessäni sosionomina (AMK). Työn myötä oma näkemykseni ja tietämykseni varhaiskasvatuksesta on kehittynyt ja laajentunut. Mikäli tulen hakeutumaan varhaiskasvatuksen puolelle töihin valmistuttuani uskon, että opinnäytetyöni nähdään positiivisesti vaikuttavana tekijänä, koska olen keskittynyt työssäni erityislapsiin niin kutsutussa normaaliryhmässä, joka on tulevaisuuden suunta varhaiskasvatuksessa. Lopuksi haluaisin muistuttaa lukijaa siitä, että tärkeintä erityislasten kanssa varhaiskasvatuksessa työskennellessä on huomioida lapsen ainutlaatuisuus ja erityisyys.

LÄHTEET

- Aho, S. & Laine, K. 2002. Minä ja muut - Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy.
- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa - Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.
- Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2012. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisten tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 260-273.
- From, K. & Koppinen, M-L. 2012. Menossa mukana - Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Juva: PS-kustannus.
- Hautamäki, J., Kivirauma, J., Lahtinen, U., Moberg, S., Savolainen, H. & Vehmas, S. 2015. Erityispedagogiikan perusteet. Juva: PS-kustannus.
- Ikonen, O. 2003. HOJKS. Teoksessa O. Ikonen & P. Virtanen (toim.) HOJKS II. Juva: PS-kustannus, 97-116.
- Kauppinen, M. 1991. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten päivähoito. Teoksessa M. Kauppinen & M. Sarjanoja (toim.) Erilainen lapsi päivähoitossa. Porvoo: WSOY, 21-39.
- Ketonen, R., Salmi, P. & Tuovinen, S. 2001. Kielelliset vaikeudet ja vuorovaikutuksen tukeminen. Teoksessa T. Ahonen, T. Siiskonen & T. Aro (toim.) Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä. Juva : PS-kustannus, 33-52.
- Lummelahti, L. 2004. Tavoitteena vahva itsetunto. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 34-41.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivut. 2014. Viitattu 25.7.2015. www.minedu.fi/OPM
- Pihlaja, P. 2009. Erityisen tuen käytännöt varhaiskasvatuksessa – näkökulmana inklusio. Kasvatus 2, 146-156. <http://users.utu.fi/ppihlaja/artikkeleita/erityisen%20tuen%20k%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6t.pdf>
- Pihlaja, P. 2004. Varhaisvuosien erityiskasvatuksen rakenteelliset ja ideologiset perusteet. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 112-130.
- Pihlaja, P. 2004. Yksilöllinen suunnitelma lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.) Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY, 172-179.
- Taskinen, S. 1991. Erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitseva lapsi perheessä. Teoksessa M. Kauppinen & M. Sarjanoja (toim.) Erilainen lapsi päivähoitossa. Porvoo: WSOY, 55-67.

Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitoksen www-sivut. 2015. Varhaiskasvatus. Viitattu 5.7.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitoksen www-sivut. 2015. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeinen lainsäädäntö. Viitattu 26.7.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/lait_oppaat/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/lainsaadanto/varhaiskasvatuksen_esiopetuksen_keskeinen_lainsaadanto

Tolvanen, L. 2009. CP-vamman vaikutus puheeseen, kieleen ja kommunikaatioon. Teoksessa K. Launonen & A-M. Korpijaakko-Huuhka (toim.) Kommunikoinnin häiriöt; syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Yliopistopaino: Helsinki, 95-118.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 41–53.

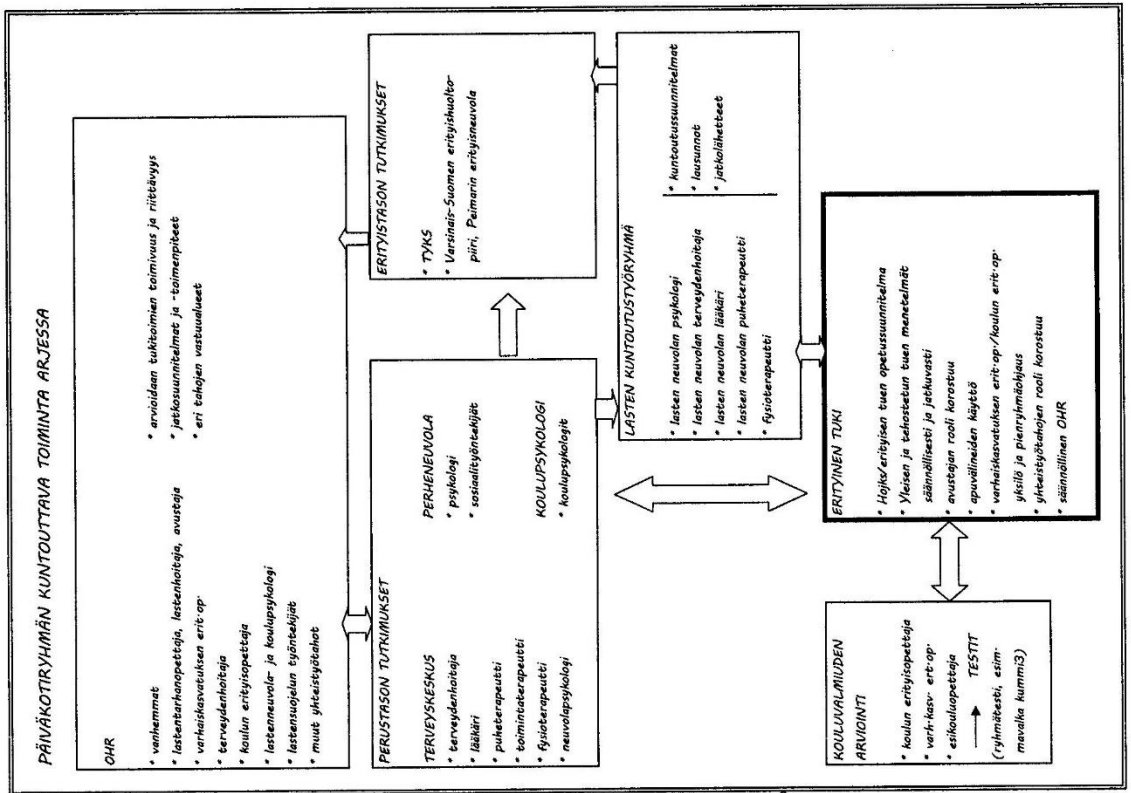
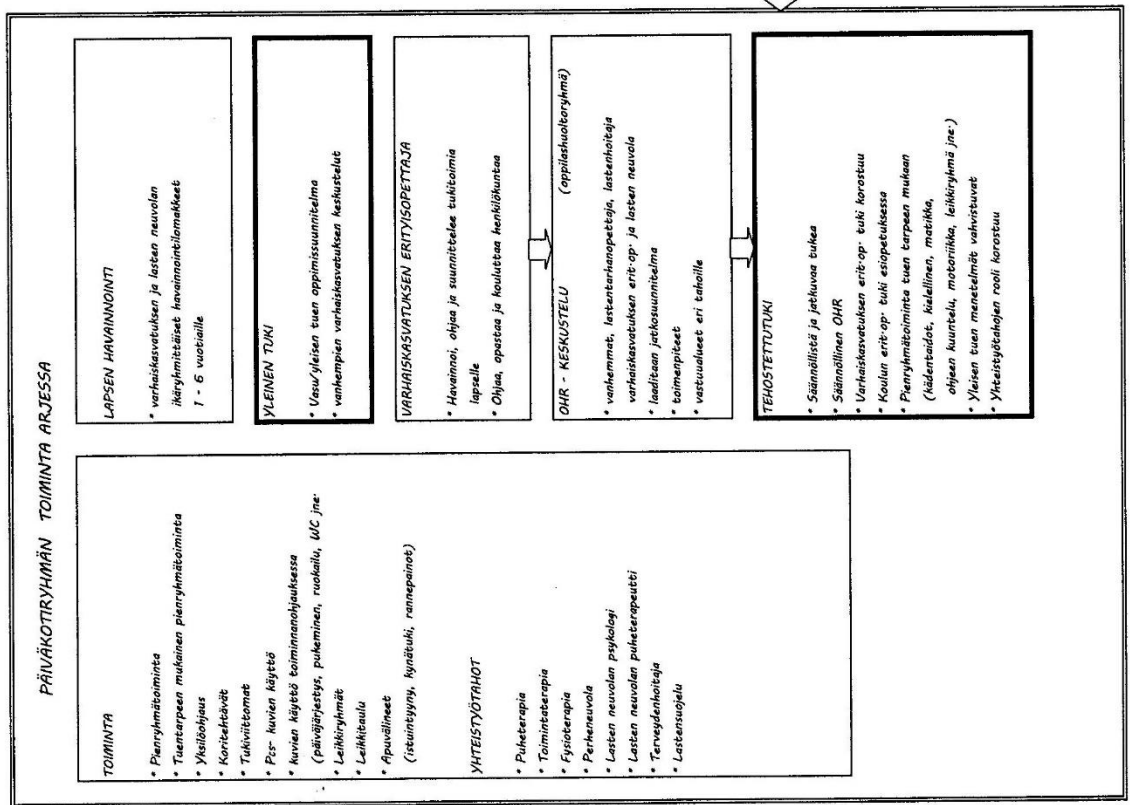
Turunen, P. 2014. ”Tehdään ympäristöstä sellainen, että jokainen yksilö voi siellä toimia – ei muuteta yksilöä vaan ympäristöä” Lasten ja opettajien inklusion polut. Viitattu 20.7.2015. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20141266/urn_nbn_fi_uef-20141266.pdf

Varhaiskasvatuslaki. 1973. 19.1.1973/36.

Viitala, R. 2001. Kaikki hyvin? Varhaiserityisopetus osana päivähoitoa. Teoksessa Ladonlahti T., Naukkarinen A. & Vehmas S. (toim.) Poikkeava vai erityinen? Erityispedagogiikan monet ulottuvuudet. Juva: PS-kustannus, 291-303.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa, Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 1.7.2015. <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>

PÖYTÄN VARHAISKASVATUKSEN KOLMIPORTAISEN TUEN PROSESSIKUVAUS

SAATEKIRJE
POYTYA 10.4.2015

ARVOISA PÄIVÄKODINJOHTAJA

Nimeni on Essi Virtanen ja opiskelen Satakunnan ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutuksessa (sosionomi AMK) ja suuntautumisvaihtoehtonani on sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö. Teen opinnäytetyönäni kartoituksen erityispedagogiikassa hyödynnettävien menetelmien ja välineiden käytöstä Pöytyän kunnan päiväkodeissa ja selvitän kartoituksen avulla, kuinka niiden käyttö vaikuttaa päiväkodin arkeen.

Opinnäytetyön toteutan kyselytutkimuksena, johon kutsun teidät Pöytyän kunnan päiväkotien johtajat osallistumaan. Osallistuminen tapahtuu ohessa olevan kyselylomakkeen täyttämällä ja palauttamisella. Teillä on mahdollisuus täyttää kyselylomake myös yhdessä päiväkotien työntekijöiden kanssa. Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen lupa Pöytyän kunnan varhaiskasvatuspäälliköltä.

Ohessa lähetän myös vastauskuoren, jossa on palautusosoite ja postimaksu maksettuna. Pyydän teitä ystävällisesti palauttamaan kyselylomakkeen täytettynä vastauskuoressa 31.5.2015 mennessä lähimpään Postin kirjelaatikkoon.

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii lehtori Seppo Pamppunen Satakunnan ammattikorkeakoulusta p. . Opinnäytetyöni tullaan julkaisemaan Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt ja julkaisut- tietokannassa verkko- osoitteessa <http://www.theseus.fi>.

Ystävällisin terveisin

Essi Virtanen
Satakunnan Ammattikorkeakoulu p.

KYSELYLOMAKE

Täyttöohje:

Kysely sisältää sekä monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä, pyydän Teitä vastaamaan kysymyksiin niille varatuille viivoille tai rastiittamaan oikean vaihtoehdoruudun, tarvittaessa voitte myös rastiittaa useamman vaihtoehdon. Kyselyn lopussa on lisää tilaa vapaalle sanalle siitä miten itse toivoisitte erilaisten menetelmien käyttöä kunnallisessa päivähoitossa kehitettävän.

Yksikön esitiedot:

Yksikkö: _____

Päiväkodin johtaja/ vastaava lastentarhaopettaja: _____

Lapsiryhmien määrä yksikössä: _____

Yksikön lapsilukumäärä: _____

Lomakkeen täyttäjän nimi ja tehtävänimike: _____

KUVAKORTIT**1. Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja kommunikoinnin tukena?** Kyllä Ei En osaa sanoa

Mikäli vastasit kysymykseen "kyllä", niin kerro missä päiväkodin ryhmissä kuvakortteja käytetään kommunikoinnin tukena:

2. Onko lapsilla omassa käytössään kuvakortteja kommunikointinsa tueksi? Kyllä Ei**3. Onko päiväkodin työntekijöillä aina kuvakortit mukana haastavaa tilannetta varten? Esimerkiksi kaulanauha, jossa on kuvakorttipakka.** Kyllä Ei**4. Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja päiväohjelman hahmottamiseen?** Kyllä Ei En osaa sanoa

Mikäli vastasit kysymykseen "kyllä", niin kerro missä päiväkodin ryhmissä kuvakortteja käytetään päiväohjelman hahmottamiseen:

5. Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja viikko-ohjelman hahmottamiseen?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Mikäli vastasit kysymykseen "kyllä", niin kerro missä päiväkodin ryhmissä kuvakortteja käytetään viikko-ohjelman hahmottamiseen:

6. Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja arjen toiminnoiden tukena (esimerkiksi pukemisen, ruokailun tai wc:ssä käynnin)?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Mikäli vastasit kysymykseen "kyllä", niin kerro missä päiväkodin ryhmissä kuvakortteja käytetään arjen toiminnoiden tukena:

7. Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja koko ryhmän toiminnan tukena vai ainoastaan erityisentuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena?

- Jokaisessa päiväkodin ryhmässä kaikkien lasten toiminnan tukena
 Joissain päiväkodin ryhmissä koko ryhmän toiminnan tukena
 Ainoastaan erityisentuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena
 Ei laisinkaan

Mikäli vastasitte kysymykseen "joissain päiväkodin ryhmissä koko ryhmän toiminnan tukena", niin kertokaa missä ryhmissä tukiviittomia käytetään koko ryhmän toiminnan tukena:

8. Koetteko kuvakorttien strukturoivan lasten arkea ja helpottavan lasten selviytymistä arjen toiminnoista?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Perustelut vastaukselle:

9. Kokemuksia kuvakorttien käytöstä (vapaa sana):

TUKIVIITTOMAT

10. Käytetäänkö päiväkodissanne tukiviittomia puheen tukena tai puheen sijaan?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Mikäli vastasit kysymykseen "kyllä", niin kerro missä päiväkodin ryhmissä kuvakortteja tukiviittomia käytetään:

11. Onko päiväkodissanne opetettu kaikille lapsille tukiviittomia?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Mikäli vastasit kysymykseen "kyllä", niin kertokaa onko päiväkodissanne erikseen opetettu kaikille lapsille tukiviittomia vai mitä kautta lapset ovat oppineet tukiviittomien käytön:

12. Millaisissa tilanteissa päiväkodissanne hyödynnetään tukiviittomia?

- Aamupiiri Ruokailuhetkillä Opastaessanne ohjelmaa
- Ulos lähtiessänne Ohjelman ohessa Jossain muussa
- En osaa sanoa

Mikäli rastititte kohdan jossain muussa, kertokaa missä jossain muussa päiväkodin toiminnassa hyödynnätte tukiviittomien käyttöä:

13. Koetteko, että tukiviittomien käyttö on edistänyt lasten puheenkehitystä?

- Kyllä Ei En osaa sanoa

14. Koetteko, että päiväkodin henkilökunnalla on riittävät valmiudet tukiviittomien käyttöön?

- Kyllä Ei En osaa sanoa

15. Käytetäänkö päiväkodissanne tukiviittomia koko ryhmän toiminnan tukena vai ainoastaan erityisestuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena?

- Jokaisessa päiväkodin ryhmässä kaikkien lasten toiminnan tukena
- Joissain päiväkodin ryhmissä koko ryhmän toiminnan tukena
- Ainoastaan erityisestuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena
- Ei laisinkaan

Mikäli vastasitte kysymykseen joissain päiväkodin ryhmissä koko ryhmän toiminnan tukena, niin kertokaa missä ryhmissä tukiviittomia käytetään:

16. Kokemuksia tukiviittomien käytöstä (vapaa sana):

MUUT APUVÄLINEET JA MENETELMÄT:**17. Rastita alla olevasta listasta mitä muita apuvälineitä päiväkodissanne käytetään:**

☐ Tasapainotyyny / aktiivi-istuin	☐ Tunnepelejä
☐ Painotyyny	☐ nilkka ja rannepainot
☐ Painopeitto / Painoliivi	☐ Liikennevalokommunikaattori
☐ Ääniliikennevalot	☐ Mielialakortit
☐ Piirtäminen kommunikoinnin tukena	

18. Mikäli päiväkodissanne käytetään vielä jotain muita apuvälineitä tai menetelmiä lapsen arjen tukemiseksi, kerro mitä tai minkälaisia käytätte:

19. Kuinka toivoisitte apuvälineiden ja tukimenetelmien käyttöä kehitettävän Pöytyän kunnan päiväkodeissa?

KIITOS AJASTANNE JA VASTAUKSISTANNE! ☺

**ERITYISKASVATUKSESSA SOVELLETTAVIEN MENETELMIEN KÄYTTÖ PÖYTYÄN
KUNNAN KUNNALLISISSA PÄIVÄKODEISSA**

KUVAKORTIT

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa / Ei vastausta
Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja kommunikoinnin tukena?	4	0	0
Onko lapsilla omassa käytössään kuvakortteja kommunikointinsa tueksi?	2	1	0
Onko päiväkodin työntekijöillä aina kuvakortit mukana haastavaa tilannetta varten?	3	1	0
Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja päiväohjelman hahmottamiseen?	4	0	0
Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja viikko-ohjelman hahmottamiseen?	4	0	0
Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja arjen toiminnoiden tukena?	3	1	0
Koetteko kuvakorttien strukturoivan lasten arkea ja helpottavan lasten selviytymistä arjen toiminnoista?	4	0	0
Perustelut edelliseen vastaukseen	<p>Ainakin maahanmuuttajilla ne ovat apuna kielen ymmärtämisen ja arjesta selviytymisen välineenä. Varsinkin erityislapset tarvitsevat ennakointia päivästä, kuvat helpottavat niitä.</p> <p>Tietyt lapset tarvitsevat struktuurin päivänsä.</p>		

	Jokaisessa päiväkodin ryhmässä kaikkien lasten kanssa	Joissain päiväkosin ryhmissä koko ryhmän tukena	Ainoastaan erityisentuen tarpeessa olevien kanssa
Käytetäänkö päiväkodissanne kuvakortteja koko ryhmän toiminnan tukena vai ainoastaan erityisentuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena?	4	0	0

Kokemuksia kuvakorttien käytöstä:	<p>Vapaa sana</p> <p>Kuvakortit ovat yleisohjeiden (sanallisten) lisänä hyvä juttu, visuaalisuus on yksi tärkeä aistikanava ja se toimii jopa paremmin toisilla lapsilla ja aikuisillakin. Päivähoidossa puhetta on välillä liikaa joten kortit ovat apu tähän myös.</p> <p>Kuvien avulla on selkeä käydä läpi päivän ja viikon ohjelmaa.</p> <p>Tuo lapsille tiettyä turvaa. Vieraskielisille lapsille ehdoton apuväline.</p>
-----------------------------------	--

TUKIVIITTOMAT

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa/ Ei vastausta
Käytetäänkö päiväkodissanne tukiviittomia puheen tukena tai puheen sijaan?	4	0	0
Onko päiväkodissanne opetettu kaikille lapsille tukiviittomia?	3	1	0
Koetteko, että tukiviittomien käyttö on edistänyt lasten puheenkehitystä?	2	0	2
Koetteko, että päiväkodin henkilökunnalla on riittävät valmiudet tukiviittomien käyttöön?	0	2	2

Millaisissa tilanteissa päiväkodissanne käytetään tukiviittomia?	Vastanneita yhteensä 4 kpl
Aamupiiri	3
Ruokailu-hetkillä	2
Ohjelmaa opastaessa	2
Ulos lähtiessä	2
Ohjelman ohessa	2

	Jokaisessa ryhmässä kaikkien lasten tukena	Joissain ryhmissä koko ryhmän tukena	Ainoastaan erityisen tuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena
Käytetäänkö päiväkodissanne tukiviittomia koko ryhmän toiminnan tukena vai ainoastaan erityisen tuen tarpeessa olevien lasten toiminnan tukena?	1	3	0

	Vapaaa sana:
Kokemuksia tukiviittomien käytöstä	Olen sitä "koulukuntaa" joka ei puolla yleistä tukiviittomien käyttöä terveillä lapsilla. Tukee lapsen mukana oloa vuorovaikutuksessa

MUUT APUVÄLINEET JA MENETELMÄT

Muita päiväkodissanne käytettäviä apuvälineitä	Vastanneita yhteensä 4 kpl
Tasapainotyyny / aktiivi-istuin	4
Tunnepelejä	2
Painotyyny	1
Nilkka ja rannepainot	2
Painopeitto / painoliivi	4
Liikennevalokommunikaattori	0
Ääniliikennevalot	1
Mielialakortit	3
Piirtäminen kommunikoinnin tukena	2
Jotain muita, mitä?	Keskittymisen apuna erilaisia palloja, Theraplay-toiminta, itseilmaisun ja tunnesäätelyn kehittäminen toiminnassa; keskitymme edistämään sitä mm. huomioimalla ne seikat jotka edesauttavat psyk.tun. Ilmapiirin edistymistä. Valkoinen keppi ja pyörä sokealla lapselle. Tuolina jumppapallo, stressilelu lapselle jotain hypisteltävää, kuvat ja tukiviittomat

Vapaa sana:	
Kuinka toivoisitte apuvälineiden ja tukimenetelmien käyttöä kehitettävän Pöytyän kunnan päiväkodeissa?	Aina toiminnallinen ja ohjaava koulutus on ykkössijalla. Teoriaa on jo tarpeeksi - henkilökunta haluaa konkreettista ohjetta ja opastusta. Koulutusiltapäivissä, jossa niistä kerrotaan

Erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käyttö
Pöytyän kunnan kunnallisissa päiväkodeissa

Kyrön päiväkotit, havainnointi vierailu (syksy 2015)

Yksikön nimi: _____

Yksikön lapsi lukumäärä: _____

Yksikön osastojen lukumäärä: _____

Muuta huomioitavaa: _____

Kuvakortit

1. Missä tiloissa kuvakortteja päiväkodissa käytetään?	
2. Miten kuvakortit ovat aseteltu esille?	
3. Millaisia tilanteita varten kuvakortit ovat käytössä?	
4. Ovatko kuvakortit käytössä kaikissa päiväkodin ryhmissä?	
5. Muuta huomioitavaa?	

Erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käyttö
Pöytyän kunnan kunnallisissa päiväkodeissa

Tukiviittomat:

6. Ketkä henkilöt käyttävät päiväkodissa tukiviittomia (lapset & työntekijät)?	
7. Millaisissa tilanteissa tukiviittomia käytetään?	
8. Muuta huomioitavaa?	

Muut tukimenetelmät ja -välineet:

9. Mitä muita tukimenetelmiä ja -välineitä päiväkodissa käytetään ja minkä vuoksi?	
10. Millaisissa tilanteissa muita tukimenetelmiä ja -välineitä käytetään?	

Erityiskasvatuksessa sovellettavien menetelmien käyttö
Pöytyän kunnan kunnallisissa päiväkodeissa

11. Ketkä päiväkodissa käyttävät tukimenetelmiä tai -välineitä?	
12. Mistä syistä tukimenetelmät tai -välineet ovat otettu käyttöön?	
13. Millaisia käyttökokemuksia tukimenetelmien tai -välineiden käytöstä päiväkodilla on?	
14. Kuinka päiväkodissa toivotaan kehitettävän tukimenetelmien ja -välineiden käyttöä?	
15. Miten päiväkodissa kehitetään tukimenetelmien ja -välineiden käyttöä?	

Vierailun aikana tehtyjä havaintoja ja havainnoinnin aikana otettuja kuvia saa käyttää opinnäytetyön raportoinnissa: Kyllä _____ Ei _____

Pöytyällä 17.8.2015

Yksikön johtajan allekirjoitus

Nimenselvennykset

Kuva 1: Aamupiiritaulu 2-4-vuotiaiden ryhmässä

Kuva 2: Aamupiiritaulu esikoululaisten ryhmässä

Kuva 3: Tunnetaulu, kuinka toimia oikein ja kuinka ei tulisi toimia päiväkodissa

Kuva 4: Leikkitaulu

Kuva 5: Kuvakortit ulosmenon ohjeistuksena

Kuva 6: Kuvakortit päiväunihetken ohjeistuksena

Kuva 7: Tilanhahmotuslaatikko, sokean lapsen aistien aktivoimiseksi